افق حوزه

| هفته‌نامه سیاسی، علمی و فرهنگی حوزه‌های علمیه |

| سال بیست و پنجم | شماره ۹۰۴ | دوشنبه ۲۵ آبان ۱۴۰۵ | ۶ جمادی‌الثانی ۱۴۴۸ | ۱۶ نوامبر ۲۰۲۶ | ۱۲ صفحه | ۵۰۰۰ تومان |

| ۸ صفحه ویژه‌نامه ایران قدرت اول شماره دوم |

روایت‌های ویژه از زندگی
آیت‌الله‌العظمی فاضل لنکرانی قدس‌سره
یادداشت منتشر نشده از آیت‌الله محمدعلی خزائلی رحمه‌الله
۷

ویژه‌نامه ایران؛ قدرت اول | ۲ |
تحلیل و بررسی ایران قدرت اول جهان در محاسبات الهی
۴ صفحه ضمیمه این شماره

آیت‌الله شب‌زنده‌دار
برای تحقق وعده‌های الهی باید در کنار مجاهده، اهل دعا و استغاثه باشیم
۸

جلوه‌ای از آفتاب
سرگذشت‌های ویژه
آیت‌الله‌العظمی میرزاجواد تبریزی قدس‌سره
۳

آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی

قدرت نظامی باید به‌اندازه‌ای باشد که دشمنان از آن بیم داشته باشند

قرآن کریم بر ضرورت برخورداری از قدرت بازدارنده تأکید کرده است و مسلمانان نباید در این زمینه کوتاهی کنند؛ بلکه باید همه ظرفیت‌ها و توانایی‌های خود را برای حفظ امنیت و مقابله با دشمنان به‌کار گیرند.
۲

مجلس خبرگان رهبری با صدور بیانیه‌ای تأکید کرد

بازنگری در دکترین دفاعی
تجلیل از ایستادگی مردم
و دیپلماسی عزتمندانه

در مواجهه با جنگ اقتصادی دشمن و تهدیدات مکرر علیه دستاوردهای هسته‌ای، تقویت ساختارهای دفاعی و معیشتی اهمیتی دوچندان یافته است. امروز ناکامی توطئه‌های دشمن در گرو همبستگی ملی و تدابیر هوشمندانه است. در این مسیر، تحقق راهبردهایی چون بازنگری در دکترین دفاعی، مقاومت در میدان، تجلیل از ایستادگی مردم و دیپلماسی عزتمندانه، ضمانت‌بخش عبور از تنگناها و استمرار اقتدار نظام اسلامی خواهد بود.
۱

| آیت‌الله اعرافی در دیدار معاون قوه قضائیه مطرح کرد | **۱۰ توصیه راهبردی برای تقویت حکمرانی قضایی** ۸
| آیت‌الله رجبی در دیدار وزیر علوم | **انتشار ۲ هزار عنوان کتاب در مؤسسه‌ای که یادگار ماندگار آیت‌الله مصباح یزدی رحمه‌الله است** ۲

مجلس خبرگان رهبری با صدور بیانیه‌ای تأکید کرد

بازنگری در دکترین دفاعی
تجلیل از ایستادگی مردم و دیپلماسی عزتمندانه

مجلس خبرگان رهبری با صدور بیانیه‌ای، ضمن قدردانی از ۸ ماه حضور ارزشمند مردم در میادین و خیابان‌های ایران اسلامی و حفظ اتحاد مقدس، به موضوعات مهم جاری کشور از جمله مسائل فرهنگی به‌ویژه عفاف و حجاب، وضعیت اقتصاد و معیشت، مطالبه عمومی خروج از «ان‌پی‌تی» و بازنگری در دکترین دفاعی کشور و نیز استمرار مقاومت در میدان و دیپلماسی عزتمندانه به‌عنوان اصلی ضروری تأکید کرد و احکام ظالمانه دادگاه‌های برخی کشورهای منطقه علیه علما را محکوم نمود.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری، متن این بیانیه به شرح زیر است:

باسمه تعالی

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

مردم عزیز و انقلابی ایران اسلامی

سلام و رحمت خداوند بر شما

با سلام و درود به روح مطهر امام راحل و امام شهید رضوان‌الله‌علیهما و ارواح مطهر شهیدان عزیز انقلاب اسلامی و مقاومت اسلامی و آرزوی طول عمر باعزت برای رهبر عزیز انقلاب حضرت آیت‌الله سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای (مدظله العالی) و پیروزی نهایی رزمندگان و قوای مسلح قهرمان، اینک و پس از هشت ماه حضور هوشیارانه و دشمن‌شکن مردم رشید در میدان و خیابان و مقاومت خیره‌کننده نیروهای مسلح فداکار در صحنه نبرد، نکاتی را جهت استحضار شما تقدیم می‌کنیم:

۱. شهادت جانسوز حضرت صدیقه کبری فاطمه زهرا علیهاالسلام را به پیشگاه حضرت بقیةالله الأعظم (ارواحنا فداه) و به شما ملت شریف و محب اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام تسلیت می‌گوییم. لازم است ضمن عزاداری شایسته، شأن آن بانوی عظیم‌الشأن، با توسل به نور چشم پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله، حضور در تجمعات و اتحاد مقدس هرچه باشکوه‌تر و منسجم‌تر ادامه یابد و روحانیت عزیز به‌ویژه مبلغان و خطیبان معزز با تأسی به آن بانوی گرامی با جهاد تبیین و بلاغ مبین مردم مبعوث را با سیره ایشان در دفاع از ولایت و مبارزه با ظلم و دفاع از مظلومان عالم بیشتر آشنا سازند.

۲. بی‌شک پیروزی‌های چشمگیر ایران اسلامی و ناکامی دشمنان متجاوز و پایان دادن به افسانه شکست‌ناپذیری آمریکای مستکبر بیش از هر چیز مرهون حضور و مقاومت و فداکاری شما مردم مبعوث و انسجام و اتحاد حول پرچم ایران سربلند و رهنمودهای رهبر حکیم و شجاع ما بوده است. و همچنانکه رهبر عزیز ما بیان فرمودند «هرگاه جبهه حق، توکل و استقامت و فداکاری داشته باشد، جبهه باطل با هر قدرت و توان در برابر آن تاب نخواهد آورد».

۳. از آنجا که مردم، ستون اصلی قدرت ملی محسوب می‌شوند، تلاش در جهت خدمت به این مردم و رفع مشکلات آنان به‌ویژه مشکلات معیشتی و اقتصادی، مهم‌ترین مأموریت مسئولان خدمتگزار است. دشمن برای شکستن تاب‌آوری کشور، به جنگ اقتصادی دل بسته است و تلاش مذبوحانه برای محاصره هوایی و زمینی کشور و آسیب زدن به شریان‌های اقتصادی، بخشی از این راهبرد است. بحمدلله با مجاهدت مستمر مسئولان گرامی، تاکنون تلاش دشمنان در این میدان نیز با شکست مواجه شده است.

در چنین شرایطی، شکل‌گیری ستاد جنگ اقتصادی با مشارکت قوای مختلف و اشراف و نظارت عالیه نهاد رهبری

می‌تواند بیش از پیش به استحکام خط دفاعی کشور و شکل‌گیری آرایش جنگی در این عرصه مهم کمک کند.

۴. تهدیدهای مکرر دشمن متجاوز به‌ویژه تهدید نسبت به دانش هسته‌ای کشور گویای آن است که نمی‌توان امیدی به نهادهای بین‌المللی مسئول در این زمینه داشت. لذا بررسی موضوع خروج از NPT و بازنگری در دکترین دفاعی کشور و ایجاد بازدارندگی لازم، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر شده و به مطالبه‌ای عمومی و ملی تبدیل گردیده؛ امید است که مسئولان محترم با بهره‌گیری از هدایت‌های حکیمانه رهبری عزیز به این مطالبه توجه نمایند.

۵. در صورتی که دشمنانِ ناکام، قصد امتحان مجدد بخت سیاه خود را داشته باشند و حمله دیگری را آغاز کنند، همچنانکه رهبر حکیم و عزیز انقلاب بیان فرموده‌اند، قطعاً با پاسخ فوری و اثرگذار و بدون محدودیت جغرافیایی نیروهای قهرمان ما مواجه خواهند شد. دستگاه سیاست خارجی کشور نیز بایستی در همین مسیر گام بردارد و زبان گویای مقاومت و ایستادگی کشور باشد و پیام روشن و قاطع ایران اسلامی را به همه به‌ویژه همسایگان برساند.

همسایگان ما هم باید بدانند که امنیت این منطقه صرفاً به دست مردم منطقه قابل تأمین است و حضور بیگانگانی که از هزاران کیلومتر دورتر به اینجا آمده‌اند، نه‌تنها کمکی به امنیت منطقه نمی‌کند، بلکه منشاء و علت اصلی ناامنی‌ها، حضور همین اجانب و راه‌حل اصلی این بحران هم خروج این دشمنانِ دوست‌نما از منطقه است.

۶. مطابق بیان ارزشمند رهبر عزیز انقلاب اسلامی که بیان فرمودند؛ «اگر کسانی هستند که تصور می‌کنند با امتیاز دادن به آمریکا می‌توان او را از دشمنی با ملت ایران منصرف کرد سخت در اشتباهند» و «کمترین گرایش تسلیم‌آمیز به دشمن سطله‌گر، سرمایه عظیمی را که به برکت خون شهداء و با فداکاری آحاد ملت به دست آمده بر باد خواهد داد و دشمن مستکبر را برای زیاده‌خواهی بیشتر و جنگ‌ها و جسارت‌های بعدی جری‌تر خواهد کرد»، از مسئولان خدمتگزار انتظار می‌رود در کنار نیروهای مسلح قهرمان و مردم مؤمن و فداکار، ذره‌ای از پیگیری مطالبات و حقوق ملت ایران عقب‌نشینی نکنند و اطمینان داشته باشند که در این راه از حمایت ملتِ مجاهد و عنایت الهی برخوردار خواهند بود.

۷. پیروزی‌های چشمگیر مجاهدان شجاع یمن و مقاومت تحسین برانگیز رزمندگان عزیز لبنان و همراهی دیگر اضلاع جبهه مقاومت نشان داد که راهبرد وحدتِ ساحات، راهبردی کارآمد و مؤثر است و حمایت مستمر از هم‌سنگران عزیز در جبهه مقاومت، بایستی از اولویت‌های مهمی باشد که به هیچ‌وجه دستخوش فراموشی و غفلت نشود.

۸. هجوم فرهنگی دشمن و ترویج و گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی به‌ویژه در حوزه عفاف و حجاب نشان‌دهنده نقشه شوم دشمنان برای فروپاشی درونی جامعه اسلامی است و ضرورت صیانت بیشتر از سلامت فرهنگی و فضای پاک و معنوی این کشور مقدس را یادآور می‌شود. انتظار مردمِ مسلمان و شهید داده این است که چنانکه خاک این سرزمین با خون مطهر هزاران شهید صیانت شده است، فضای فرهنگی آن هم باید از هجوم دشمنان بداندیش حراست شود. مجدداً از دستگاه‌های مسئول تقاضا داریم که بیش از گذشته به این مطالبه مردم عزیز توجه داشته باشند و به وظیفه الهی و قانونی خود عمل کنند.

۹. شرایط بحرانی کشورهای اروپایی و اعتراضات گسترده‌ای که این روزها در خیابانهای این کشورها دیده می‌شود و همچنین شکست سنگین جنگ‌طلبان متجاوز در انتخابات آمریکا و رژیم صهیونیستی نشان می‌دهد که شراکت با متجاوزان چه پیامدهایی برای آنان داشته و خواهد داشت. امیدواریم که این بیداری و خودآگاهی مردمی موجب تنبه مسئولان این کشورها شده و دست از پیروی و حمایت از رژیم مستکبر آمریکا و رژیم جعلی و کودک‌کش صهیونیستی بردارند.

۱۰. احکام ظالمانه دادگاه‌های برخی کشورهای منطقه علیه مردم و به‌ویژه جوانان و علمای این کشورها، قلوب مسلمانان را جریحه‌دار کرده و خشم آنان را برانگیخته است. مجلس خبرگان رهبری این اقدام شرم‌آور و ظالمانه که تعرض آشکار به حقوق مذهبی مسلمانان و کرامت انسانی و جایگاه رفیع علمای دین است را به‌شدت محکوم می‌کند و از حکام این کشورها می‌خواهد از سرنوشت ظالمان و مستکبران عبرت گرفته و بر اساس اخوت اسلامی، احکام ظالمانه بر ضد مردم خویش به‌ویژه حوانان و علمای دین که خیرخواه مردم و کشور خود می‌باشند را لغو نمایند و بر انسجام مردم خویش در برابر دشمنان قسم‌خورده اسلام و مسلمین منطقه بیفزایند.

در پایان، طول عمر با عزت و کرامت رهبر عزیز و سربلندی و پیروزی روزافزون مردم و رزمندگان و موفقیت بیشتر مسئولان در خدمت به کشور و مردم را از خداوند بزرگ مسألت داریم و امیدواریم ادعیه زاکیه مولای ما حضرت بقیةالله (ارواحنا فداه) همواره شامل حال این امت و امام و انقلاب اسلامی باشد ان‌شاءالله.

والسلام علیکم و رحمةالله و برکاته

مجلس خبرگان رهبری–۲۱ آبان ۱۴۰۵

آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی

قدرت نظامی باید به‌اندازه‌ای باشد که دشمنان از آن بیم داشته باشند

حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی تصریح کردند: آیه «وَأَعِدُّوا لَهُم...» سه دستور مهم دارد: نخست، مسلمانان باید هر آنچه در توان دارند، برای مقابله با دشمن آماده کنند؛ دوم، این آمادگی باید همه انواع قدرت را دربربگیرد و سوم، قدرت مسلمانان باید به‌اندازه‌ای باشد که دشمنان از آن بیم داشته باشند.

به گزارش خبرگزاری حوزه، حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی در مراسم عزاداری سالروز شهادت حضرت فاطمه زهرا علیها السلام که در مدرسه امام امیرالمؤمنین علیه السلام برگزار شد، ضمن تسلیت این مناسبت، اظهار کردند: امیدوارم در سایه لطف و عنایت آن‌حضرت بتوانیم در پیشگاه خداوند متعال آبرومند زندگی کنیم.

مقام علمی و معرفتی حضرت فاطمه زهرا علیها السلام

ایشان در ادامه، سخنان خود را در سه محور بیان کردند و نخست به مقام علمی و معرفتی حضرت فاطمه زهرا علیها السلام پرداختند و افزودند: از مهم‌ترین فضائل بانوی اسلام، مقام علمی ایشان است و تا خطبه حضرت زهرا علیها السلام را نخوانیم، نمی‌توانیم به‌درستی از جایگاه علمی آن حضرت آگاه شویم.

معظم‌له با اشاره به فصاحت، بلاغت و انسجام بی‌نظیر خطبه حضرت زهرا علیها السلام ادامه دادند: این خطبه از بخش‌های مختلفی تشکیل شده که هریک مکمل دیگری است. آن‌حضرت سخنان خود را با توحید و عظمت پروردگار آغاز کرده و پس از آن به مقام والای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، اهمیت کتاب‌الله و فلسفه احکام پرداخته‌اند.

ایشان با اشاره به بخش‌های دیگر خطبه، به تبیین موضع حضرت زهرا علیها السلام در برابر حوادث پس از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرداخته و افزودند: آن‌حضرت در این خطبه، جایگاه پدر بزرگوارشان و تلاش‌های ایشان برای برقراری اسلام، مبارزه با بت‌پرستی و مقابله با ظالمان را یادآور شده‌اند.

ماجرای قلم و دوات در بستر بیماری پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی، با اشاره به ماجرای قلم و دوات در بستر بیماری پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، اظهار کردند: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در آخرین روزهای عمر شریف خود، درخواست کردند قلم و کاغذی بیاورند تا مطلب مهمی برای امت بنویسند؛ اما برخی از حاضران مانع شدند و با تعبیری بسیار ناروا گفتند: بیماری بر ایشان غلبه کرده و (نعوذ بالله) هذیان می‌گوید. این ماجرا در کتاب صحیح بخاری نیز نقل شده است.

معظم‌له تأکید کردند: باید توجه داشت که حضرت زهرا علیها السلام در شرایطی که با مصیبت‌های سنگین روبه‌رو بودند، خطبه‌ای با چنین نظم، فصاحت، بلاغت و استحکامی ایراد کردند. این مسئله به‌خوبی نشان‌دهنده مقام علمی بی‌نظیر آن‌حضرت است.

سه دستور مهم قرآنی؛ ضرورت تقویت توان نظامی و بازدارندگی

ایشان در دومین محور سخنان خود، به ضرورت تقویت توان نظامی و بازدارندگی مسلمانان اشاره کرده و با استناد به آیه ۶۰ سوره انفال اظهار کردند: خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُم مَا اسْتَطَعْتُم مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾.

معظم‌له با بیان اینکه این آیه سه دستور مهم در خود دارد، افزودند: نخست، مسلمانان باید هر آنچه در توان دارند، برای مقابله با دشمن آماده کنند؛ دوم، این آمادگی باید همه انواع قدرت را دربربگیرد و سوم، قدرت مسلمانان باید به‌اندازه‌ای باشد که دشمن خدا و دشمن مسلمانان از آن بیم داشته باشد.

حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی تصریح کردند: قرآن کریم با این آیه بر ضرورت برخورداری از قدرت بازدارنده تأکید کرده است و مسلمانان نباید در این زمینه کوتاهی کنند؛ بلکه باید همه ظرفیت‌ها و توانایی‌های خود را برای حفظ امنیت و مقابله با دشمنان به‌کار گیرند.

انتقاد از افزایش بی‌رویه قیمت‌ها

ایشان در سومین محور سخنان خود، به مشکلات اقتصادی و معیشتی مردم پرداخته و با انتقاد از افزایش بی‌رویه قیمت‌ها اظهار کردند: در یک کشور اسلامی و آبرومند، باید شرایط زندگی مردم به‌گونه‌ای باشد که با آرامش و عزت زندگی کنند؛ نه اینکه هر روز شاهد افزایش قیمت‌ها و نگرانی‌های تازه باشند.

مردم خواسته‌های خود را با زبان مناسب از دولت مطالبه کنند

معظم‌له در ادامه با تأکید بر نقش مردم در مطالبه‌گری، تصریح کردند: مردم باید خواسته‌های خود را با زبان مناسب از دولت مطالبه کنند. نباید به‌گونه‌ای رفتار شود که مردم در برابر دولت قرار بگیرند؛ اما در عین حال دولت باید نظارت مطلوب بر امور اقتصادی و معیشت مردم داشته باشد.

قدردانی از حضور مردم در تجمعات شبانه

ایشان با قدردانی از حضور مردم در تجمعات شبانه و حمایت از نظام اسلامی، افزودند: هرکس این حضورها را مشاهده کند، از استمرار و قدرت مردم شگفت‌زده می‌شود. این حضور، محدود به یک یا دو شب نبوده؛ بلکه ماه‌هاست مردم با روحیه‌ای مثال‌زدنی در صحنه حضور دارند و همین قدرت مردمی است که به حکومت استحکام می‌بخشد.

دولت و حاکمیت وظیفه خود را در برابر مردم بشناسند

معظم‌له در پایان تأکید کردند: دولت و حاکمیت نیز باید وظیفه خود را در برابر این مردم بشناسند و قدردان حمایت آنان باشند. قدردانی واقعی از مردم این است که از آنان حمایت شود که آنها در برابر مشکلات اقتصادی و معیشتی تنها نمانند.

پیام تسلیت
آیت‌الله حسینی بوشهری
در پی درگذشت کوروش زارعی

رئیس جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، با صدور پیامی درگذشت مرحوم کوروش زارعی، هنرمند متعهد و انقلابی و بازیگر و کارگردان تئاتر، سینما و تلویزیون را تسلیت گفت.

به گزارش روابط عمومی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، متن پیام تسلیت آیت‌الله سیدهاشم حسینی بوشهری بدین شرح است:

بسم‌الله الرحمن الرحیم

انا لله وانا الیه راجعون

درگذشت هنرمند متعهد و انقلابی جناب آقای کوروش زارعی رحمه الله علیه را به خانواده محترم معزی، جامعه هنری کشور و به‌ویژه هنرمندان قمی و همکاران و دوستان آن شخصیت ارجمند تسلیت می‌گویم.

این هنرمند عرصه تئاتر، سینما و تلویزیون، در تولید و ترویج نمایش‌های آیینی و مذهبی، نقشی مؤثر و فعالانه داشت و در این میدان به پرورش و تربیت علاقه‌مندان به هنرهای نمایشی پرداخت.

از خداوند متعال برای آن هنرمند خدوم، انقلابی و متدین، رحمت و مغفرت و برای بازماندگان و وابستگان آن مرحوم، صبر و اجر مسئلت دارم.

سیدهاشم حسینی بوشهری

رئیس جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

آیت‌الله رجبی در دیدار وزیر علوم

انتشار ۲ هزار عنوان کتاب در مؤسسه‌ای که یادگار ماندگار آیت‌الله مصباح یزدی رحمه الله علیه است

آیت‌الله رجبی با اعلام انتشار ۲ هزار عنوان کتاب در مؤسسه‌ای که یادگار ماندگار آیت‌الله مصباح یزدی رحمه الله علیه است، گفت: مؤسسه امام خمینی قدس سره به‌عنوان قطب تولید علوم انسانی اسلامی در مرزهای دانش فعال بوده و در این مسیر پیشران است.

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله محمود رجبی، رئیس مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره، در دیدار وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، به ارائه گزارشی از فعالیت‌ها و دستاوردهای علمی، پژوهشی و فرهنگی این مؤسسه پرداخت.

عضو هیئت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری بیان کرد: علوم انسانی اسلامی از جمله حوزه‌هایی است که هم فرهنگ‌ساز و هویت‌ساز است و هم جهت‌دهنده به جامعه محسوب می‌شود و دشمنان نیز با هزینه‌های گسترده و اهداف استعماری، در این حوزه سرمایه‌گذاری کرده‌اند؛ از این‌رو تقویت علوم انسانی اسلامی، اهمیت بسیاری دارد و موجب تحول در علوم انسانی و گذر از مرزهای دانش در این قلمروهاست.

آیت‌الله رجبی ادامه داد: تمدن نوین اسلامی دارای قالب و محتواست و بخش محتوایی آن، شامل فرهنگ و علوم انسانی می‌شود که در فرهنگ غنی اسلام منابع فراوانی برای آن وجود دارد و استخراج نیازهای جامعه از این فرهنگ غنی در قلمروی علوم انسانی امری ضروری است.

وی با بیان اینکه رسالت اصلی مؤسسه امام خمینی قدس سره تربیت اساتید و محققان و نظریه‌پردازی و تدوین آثار علوم انسانی اسلامی است، ابراز کرد: هم‌اکنون در مؤسسه ۱۴ رشته در کارشناسی، ۲۲ رشتهگرایش در ارشد و ۲۵ رشتهگرایش در دکتری علوم انسانی و اسلامی برگزار می‌شود و اقداماتی که در این حوزه تاکنون در داخل و خارج از کشور انجام شده، کارهای اساسی و بنیانی نبوده و ورود عمیق علمی و اجتهادی در علوم انسانی است که هم هویت‌بخش، هم فرهنگ‌ساز و هم جهت‌دهنده است و امتیاز اسلام و فرهنگ اهل‌بیت علیهم السلام را نسبت به سایر مکاتب نمایان می‌کند، به‌ندرت به‌صورت تخصصی انجام شده است و مؤسسه با تدوین سند تولید علوم انسانی اسلامی در صدر چنین تحقیقاتی در رشته‌های مختلف علوم انسانی است که تدوین دوره ۱۶ جلدی فلسفه علم، فلسفه علوم انسانی و فلسفه‌های مضاف به ۱۴ رشته تخصصی گام نخست این تحقیقات است.

رئیس مؤسسه امام خمینی قدس سره، ضمن اشاره به تعاملات علمی و گفت‌وگوهای صورت‌گرفته میان اندیشمندان اسلام و مسیحیت پیرامون مقوله عدالت و سایر موضوعات راهبردی، به تبیین ظرفیت‌های بی‌نظیر کتابخانه مؤسسه پرداخت و اظهار کرد: کتابخانه این مؤسسه در شهر مقدس قم در حوزه علوم انسانی و اسلامی بی‌نظیر است و در حال حاضر ۲۵۶ هزار جلد کتاب به زبان‌های فارسی، عربی و لاتین به‌همراه ۲۸۰۰ پایان‌نامه علمی در آن نگهداری و به پژوهشگران عرضه می‌شود؛ در کنار این گنجینه مکتوب، بخش دیجیتال و کتابخانه دایرةالمعارف علوم عقلی مرکز دایرةالمعارف علوم عقلی قرار دارد.

عضو شورای‌عالی حوزه‌های علمیه افزود: مرکز دایرةالمعارف علوم عقلی در قلمروی منطق، فلسفه، عرفان و کلام در دست اقدام است که جلد نخست دایرةالمعارف منطق، در مرحله پایانی انتشار است. با وجود تردیدهای اولیه کارشناسان فن در خصوص دشواری کار دایرةالمعارف‌نویسی، با تدوین آیین‌نامه‌ها و اسناد بالادستی، این حرکت بزرگ به ثمر نشست و تاکنون ۶۸ عنوان اثر مرجع در ۷۷۶ مجلد، ۳۰ عنوان کتاب منبع علمی، ۳۷ نرم‌افزار و لوح فشرده تخصصی، ۶۸ شماره نشریه علمی در حوزه منطق و علوم عقلی و پایگاه‌های تخصصی اصطلاحات تولید و منتشر شده است که مایه مباهات جامعه علمی کشور است.

رئیس مؤسسه امام خمینی قدس سره، با اشاره به بخش نشر مجموعه آثار آیت‌الله مصباح یزدی رحمه الله علیه تصریح کرد: بر اساس نظر خود آن‌مرحوم مبنی بر انتشار آثار برگزیده، تاکنون ۸۴ جلد از آثار ایشان منتشر شده و بخش‌هایی از آن به ۱۴ زبان دنیا ترجمه گردیده است؛ همچنین نزدیک به ۴۰ عنوان کتاب صوتی، بارگذاری صوت ۱۴۰۰ جلسه درس در فضای مجازی، راه‌اندازی پایگاه جامع آثار علامه مصباح رحمه الله علیه جهت دسترسی رایگان پژوهشگران و اقدام به انتشار متن پاسخ به ۱۵ هزار سؤال پاسخ‌داده‌شده توسط ایشان، از دیگر فعالیت‌های انجام‌شده است.

عضو هیئت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری خاطرنشان کرد: در راستای فرمایش رهبر شهید انقلاب مبنی بر ضرورت خلاصه‌سازی کتب مفصل علامه مصباح رحمه الله علیه برای عموم علاقه‌مندان، تاکنون ۴۰ کتاب خلاصه‌سازی و منتشر شده است.

وی ادامه داد: طرح ولایت نیز به‌عنوان منظومه معرفتی اندیشه‌های بنیادی اسلام در ۶ جلد کتاب برای دانشجویان، فعالان فرهنگی، مدیران نظام و طلاب ممتاز حوزه علمیه، یک‌جلدی برای اساتید در دانشگاه و منظومه ۶ جلدی متناسب با مقطع متوسطه و منظومه ۳۶ جلدی متناسب برای کودکان، در قالب داستان منتشر و تدریس شده و بیش از ۱۰۰ هزار نفر از اقشار مختلف از این دوره‌ها بهره‌مند گشته و شهادت داده‌اند که این دوره‌ها موجب تولد دوباره معرفتی آنان شده است.

رئیس مؤسسه امام خمینی قدس سره در بخش دیگری از گزارش خود به دستاوردهای مرکز آموزش مجازی مؤسسه اشاره کرد و گفت: این مرکز در ۱۴ رشته کارشناسی و در ۷ رشته مقطع ارشد فعالیت دارد و در حال حاضر بیش از ۱۵۰۰ دانشجو در کارشناسی، ۱۸۱ دانشجو در ارشد و ۸۰ دانشجوی بین‌الملل در آن به تحصیل اشتغال دارند و تاکنون ۳۷۲۹ نفر موفق به اخذ مدرک رسمی شده‌اند؛ همچنین تدوین ۱۶۷ عنوان کتاب ویژه آموزش مجازی، ارائه ۵۶۰۰ ساعت تدریس برخط در سال جاری، برگزاری آزمون‌های سراسری در صد نقطه کشور و برگزاری دوره‌های آموزش آزاد معارف اسلامی با حضور ۲۲۵۰۰ فراگیر از دیگر توفیقات این مرکز است.

وی افزود: مرکز مشاوره مأوای این مؤسسه، با حضور ۲۸ مشاور مجرب آقا و خانم، سالانه ۶۰۰۰ ساعت مشاوره تخصصی ارائه می‌دهد و با انتشار ۲۵۰ محصول علمی، به‌عنوان یکی از مراکز برتر کشور شناخته می‌شود؛ دفتر ارتباطات فرهنگی نیز با انتشار نشریاتی چون دیدار آشنا و فرهنگ پویا، پشتیبان محتوایی فرهنگی در سطح کلان است و نشست‌های تخصصی علمی که از زمان حیات علامه مصباح رحمه الله تاکنون به‌صورت هفتگی برگزار شده، نقش مهمی در تبیین مسائل بنیادین و بصیرتی روز و پاسخ به شبهات ایفا کرده است.

آیت‌الله رجبی، با اشاره به گستره فعالیت‌های تبلیغی و بین‌المللی مؤسسه بیان کرد: تاکنون حدود ۱۵ هزار اعزام مربی و استاد به دانشگاه‌ها و نهادهای انقلابی سراسر کشور صورت گرفته و این مجموعه، با بیش از ۲۰۰۰ فعال فرهنگی در ارتباط مستمر است.

رئیس مؤسسه امام خمینی قدس سره در ادامه اعلام کرد: انتشارات مؤسسه نیز با انتشار بیش از ۲۰۰۰ عنوان کتاب، تاکنون ۱۲۴ مورد رتبه برتر کشوری را به خود اختصاص داده است.

وی یادآور شد: در عرصه بین‌الملل، از زمان علامه مصباح رحمه الله، اعزام دانشجویان به خارج از کشور پیگیری شده و هم‌اکنون نیز دانش‌آموختگان این مؤسسه در دانشگاه‌های خارج از کشور به تدریس و فعالیت‌های علمی و تبلیغی مشغولند؛ علاوه بر این، استفاده از فناوری‌های نوین، راه‌اندازی ۶۹ پایگاه، ۸۵ سامانه و به‌کارگیری هوش مصنوعی در پژوهش‌ها در دستور کار قرار گرفته است.

ترویج علوم انسانی اسلامی به‌عنوان رسالت مؤسسه امام خمینی قدس سره بی‌نظیر است

همچنین، دکتر حسین سیمایی‌صراف نیز در این دیدار اظهار کرد: آشنایی با این حجم از فعالیت‌های ارزشمند، تمثیلی از شجره طیبه‌ای است که ریشه در خاک دارد و شاخه‌های آن به آسمان می‌رسد و رحمت خدا بر علامه مصباح یزدی رحمه الله باد که بنیان‌گذار این شجره طیبه در راه حق بوده‌اند.

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، با اشاره به لزوم بازنگری در روش‌های ترویج اخلاق و معارف اسلامی خاطرنشان کرد: مردم و جوانان، کارآمدی دین را در رفتار مبلغان و طلاب می‌بینند و مؤسسه، می‌تواند با هدایت صحیح روش‌های اخلاقی و تربیتی، الگویی شایسته در این زمینه ارائه دهد.

دکتر سیمایی صراف با تمایز قائل‌شدن میان پژوهش‌های اصیل و کیفی حوزوی و فعالیت‌های دانشگاهی، افزود: کارهای پژوهشی در حوزه، به‌دلیل نداشتن نگاه مدرک‌گرایی و برخورداری از نیت خالصانه برای توسعه شخصیت فردی، از عمق و اصالت ژرفی برخوردارند و مؤسسات پژوهشی حوزه، باید متولی اصلی مطالبه مهم علوم انسانی اسلامی باشند.

وی ضمن بیان خاطره‌ای از تأکیدات امام خمینی قدس سره مبنی بر لزوم توسعه و دوبرابرکردن فعالیت‌ها در زمینه آموزش علوم انسانی روزآمد نظیر روان‌شناسی و جامعه‌شناسی در حوزه، یادآور شد: ما نباید به تکرار نظریات منسوخ غربی اکتفا کنیم؛ بلکه وظیفه تولید نظریه اسلامی در این علوم، بر عهده مؤسسات وزینی چون مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره است.

سیمایی‌صراف از تشکیل شورای جدید علوم انسانی در وزارت علوم خبر داد و از ریاست مؤسسه دعوت کرد، با معرفی نماینده‌ای فعال، حضور مؤثر و چشمگیری در این شورا داشته باشند تا از ظرفیت پژوهشگاه‌های علوم انسانی قم به بهترین نحو بهره‌برداری شود.

وزیر علوم با اشاره به وجود برخی شکاف‌ها و نیاز قشر خاکستری و دانشجویان بی‌دفاع در برابر هجمه رسانه‌های خارجی، خواستار تقویت ارتباط میان فضای علمی حوزه و دانشگاه شد.

جلوه‌ای از آفتاب

سرگذشت‌های ویژه

آیت‌الله‌العظمی میرزا جواد تبریزی قدس‌سره

یادداشت منتشر نشده از آیت‌الله محمدعلی خزائلی رحمه‌الله‌علیه به مناسبت ۳۰ آبان، بیستمین سالگرد ارتحال معظم‌له

مقدمه: آیت‌الله‌العظمی میرزاجواد تبریزی، از برجسته‌ترین فقیهان و مراجع تقلید حوزه علمیه قم و از شاگردان نامدار مکتب فقهی آیت‌الله‌العظمی خویی قدس‌سره بودند. عمر پربرکت خویش را در تدریس فقه و اصول، تربیت شاگردان و پاسخ‌گویی به مسائل دینی گذراندند و با ساده‌زیستی، اخلاص و دقت علمی، الگویی ماندگار برای حوزویان و مؤمنان بر جای نهادند. با آنکه خود را شایسته سخن گفتن درباره استاد بزرگوار آیت‌الله‌العظمی میرزا جواد تبریزی، نمی‌دانم، نکاتی چند را برای بهره‌مندی همگان عرض می‌کنم.

• تدریس

حقیر قریب ۱۸ سال با ایشان محشور بودم و یک دوره اصول را از بحث صحیح و اعم تا اجتهاد و تقلید ویک دوره فقه را از طهارت تا آخرین درس ایشان در باب صلاة در تاریخ ۸۵/۳/۹ خدمت‌شان بودم.

درس ایشان در ردیف درس‌های درجه اول بود و شاگردان‌شان معمولاً از اساتید و یا کسانی بودند که دوره دوم درس خارج را می‌گذراندند. شرکت کنندگان در درس ایشان، از جهت کیفی در سطح بالایی قرار داشتند و از محضر ایشان استفاده می‌بردند.

تدریس معظم‌له پیش از انقلاب در حسینیه ارک در پیرامون مکاسب شیخ انصاری قدس‌سره بعد از درس منظومه آیت‌الله حاج شیخ یحیی انصاری شیرازی رحمه‌الله‌علیه، برقرار می‌شد و بعداً خارج عروة‌الوثقی را شروع کردند و در اثر کثرت جمعیت و کمبود جا، تدریس فقه ایشان به مسجد اعظم انتقال یافت.

تدریس استاد بسیار قوی و متکی بر مسائل و قواعد اصولی بود و معمولاً فقه را با اصول تطبیق می‌دادند و اصول‌شان در فقه کاملاً جنبه کاربردی و عملی داشت.

• نماز شب

استاد عزیز علاوه بر اینکه خودشان مقید به نوافل و نماز شب بودند، بارها تصریحاً و تلویحاً به نماز شب و برکات آن توصیه داشتند و یکی دو مرتبه در درس می‌فرمودند: از بعضی روایات استفاده می‌کنیم، اگر کسی اهل نماز شب باشد و بر آن مداومت داشته باشد و با این حال، ادعای فقر و نداری کند، از او باور نکنید. بدین معنی که نماز شب فقر و عسرت و مضیقه را از زندگی دور می‌کند و به انسان در معیشت وسعت می‌دهد و استعانت از نماز و عبادت، باعث رفع مشکلات می‌شود.

روزی در منزل فرمودند: «در زمانی که من نوجوان بودم به مسجد محل در تبریز رفتم. روحانی مسجد، نماز شب را خیلی آسان و راحت بیان کرد که باعث تشویق بنده گردید و از آن پس به این کار پرداختم». استاد به این مناسبت می‌فرمود: در مستحبات به حداقل هم می‌توانید اکتفا کنید و توصیه می‌فرمودند که مسائل را برای مردم سخت نگیرید تا به انجام آن رغبت کنند.

روزی از استاد سؤال کردند: اگر کسی موفق به انجام کامل نماز شب نشود یا وقت آن را نداشته باشد، چه کند که ثواب نماز شب را ببرد؟ در جواب فرمودند: در بعضی روایات صحیحه آمده: اگر کسی دو رکعت نماز شفع و یک رکعت نماز وتر را بخواند، ثواب تمام نماز شب به او عطا می‌شود.

• توکل به خدا و انجام وظیفه

ایشان همیشه می‌فرمودند: شما دغدغه زندگی و تأمین معیشت را نداشته باشید. اگر خوب درس بخوانید و توکل به خدا داشته باشید، زندگی شما تأمین می‌شود.

در اولین درس سال تحصیلی در تاریخ ۸۵/۱/۲۰، به‌مناسبتی فرمودند: «مرحوم سید عبدالهادی شیرازی دو ماه مرجع تقلید بودند و می‌فرمودند: فهم طلبه‌های این زمان راقی‌تر (بالاتر) از طلبه‌های قدیم است؛ ولی کار نمی‌کنند تا به جایی برسند». استاد شاهد می‌آورد که مرحوم [آخوند] خراسانی صاحب کفایه، وقتی درس اصول می‌گفت، همه منتظر بودند چه مطلب تازه‌ای می‌آورد و فکر می‌کردند، کلام مرحوم آخوند هیچ اشکالی ندارد. اکنون طلبه‌ای که بیست سال است با فقه و اصول و کفایه سروکار دارد، می‌فهمد کجای کلام مرحوم آخوند اشکال دارد و این نعمتی است خدادادی و روز قیامت از نعمت‌های الهی سؤال می‌شود که آنها را در چه راهی صرف کردید و انسان باید جواب بدهد.

زمانی می‌فرمودند: باید ملتفت باشید که نان امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف را می‌خورید (ما که از جای دیگری چیزی برای‌مان نمی‌رسد)! روز قیامت از آن سؤال می‌شوید و ان‌شاءالله جواب خوبی می‌دهید و در راهی که هستید، کمال پیدا می‌کنید؛ مأیوس نباشید و زحمت بکشید. بنده گاهی می‌شد در آن هوای گرم نجف اشرف، مدت‌ها روی یک صفحه جواهر مطالعه می‌کردم تا بدانم، مرحوم صاحب جواهر چه می‌گوید.

• اهمیت تحقیق و مطالعه

استاد محقق و فرزانه در تاریخ ۷۸/۱۱/۱۹ فرمودند: سابقاً اگر کسی رسائل و مکاسب را درست می‌خواند، می‌گفتند: به مرتبه اجتهاد رسیده و قبل از آن، این حرف را درباره ریاض‌المسائل مرحوم طباطبایی و قوانین مرحوم میرزا می‌گفتند. از قول آیت‌الله‌العظمی بروجردی قدس‌سره نقل می‌کردند که در نجف اشرف قریب نهصد الی هزارنفر پای درس مرحوم آخوند خراسانی صاحب کفایه می‌نشستند و فقط ۵۰ نفر از آنها می‌فهمیدند، ایشان چه می‌گوید و درس را خوب می‌فهمیدند. از این ۵۰ نفر هم، فقط پنج یا شش نفر می‌فهمید که مطلب ایشان درست است یا اشکال دارد. چه بسا شاگردان ایشان مطالبش را به‌منزله الهام تلقی می‌کردند و سر کلاس منتظر بودند، دیشب به ایشان چه مطلبی در پیرامون اصول، الهام شده است.

• احترام به بزرگان

استاد فقید از آیت‌الله بروجردی قدس‌سره با عظمت یاد می‌کردند و برای نظرات ایشان، احترام ویژه‌ای قائل بودند و به‌عنوان فقیه به حمل شایع و علی‌الاطلاق از ایشان یاد می‌کردند و به نظرات فقهی و حاشیه ایشان بر عروة‌الوثقی ارج می‌نهادند. درباره حضرت امام خمینی قدس‌سره می‌فرمودند: من از همان ابتدا در قم از رفتار و وقار ایشان، مرجعیت را برایشان پیش‌بینی می‌کردم. ایشان فرد زیرک و هوشیاری بودند. همچنین از استادشان آیت‌الله‌العظمی خویی قدس‌سره به عظمت و احترام یاد می‌کردند و می‌فرمودند: نظر من در مقابل آن بزرگوار چیزی نیست.

• علاقه شدید و عشق وافر به اهل‌بیت علیهم‌السلام

استاد فرزانه خیلی وقت‌ها که به‌نام مبارک امام صادق علیه‌السلام می‌رسیدند و روایتی را از ایشان در درس فقه نقل می‌کردند، اشک در چشمان‌شان حلقه می‌زد و بغض گلوی‌شان را می‌گرفت و می‌فرمودند: چقدر این بزرگواران در تقیّه و مظلومیّت به‌سر می‌بردند. در آخرین روز تدریس در مسجد اعظم، در تاریخ سه‌شنبه ۸۵/۳/۹ فرمودند: «منشأ اختلاف فتاوی، روایات است و در روایات، بیشتر دقت کنید. هرچه داریم از اهل‌بیت علیهم‌السلام است».

• احتیاط در صرف سهم مبارک امام علیه‌السلام

این فقیه عظیم‌الشأن، اهتمام جدی و احتیاط شدیدی در اخذ و اعطای وجوهات داشتند. رساله عملیه ایشان در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به چاپ رسیده بود. قبل از زمان مرجعیت ایشان، وقتی برای اجازه امور حسبیه خدمت‌شان رسیدم، اشک در چشمان‌شان حلقه زد و فرمودند: فلانی، من ناراحتم از اینکه سهم امام علیه‌السلام پیش من باشد و خدای ناکرده طلبه‌ای به آن احتیاج داشته باشد.

قبل از اینکه به‌طور رسمی شهریه عمومی را شروع کنند، به شاگردان خود، تقسیمی مختصری در حد سه‌هزار تومان می‌دادند و حجت‌الاسلام والمسلمین مهاجرانی رحمه‌الله‌علیه که مسئول تقسیمی ایشان بود، می‌گفت: من به آقا گفتم: همان طور که به شاگردان‌تان تقسیمی می‌دهید، به حجت‌الاسلام آقاجعفر، آقازاده خودتان هم این تقسیمی را بدهید. فرمودند: «خیر، ایشان سهم خود را در خانه من سر سفره مصرف می‌کند.»

استاد عزیز قبل از مرجعیت و مدت‌ها بعد از آن، هیچ‌گونه ماشین و وسیله شخصی نداشت و معمولاً شاگردان، ایشان را به منزل می‌رساندند و می‌فرمودند: من می‌خواهم پیاده رفت وآمد کنم و مثل سایر طلبه‌ها باشم تا خدای ناکرده نگویند، اساتید ما چنین و چنان هستند و از این بابت غمگین شوند و اکثراً مسیر درس تا منزل را پیاده طی می‌کردند.

• رعایت حق‌الناس

روزی بر حسب معمول بعد از تدریس در مسجد اعظم برای پرسش از بعضی مطالب درس همراه‌شان بودیم. در مسیر خانه خَم شدند و قطعه نانی را که در کوچه افتاده بود، برداشتند که پا روی آن گذاشته نشود؛ چون کراهت دارد و چند قدمی رفتند و آن را لب پنجره خانه‌ای گذاشتند. بعد از آن تردید کردند و برگشتند، نان را از لب پنجره برداشتند و فرمودند: شاید صاحب این منزل راضی نباشد که من این قطعه نان را اینجا لب دیوار او گذاشتم؛ لذا آن را برداشتند و بعد از چند قدم که رفتند، آنرا لب پنجره یک خانه دیگر گذاشتند و فرمودند: «این منزل، صاحبش از رفقاست. او را می‌شناسم و می‌دانم به این کار راضی است.»

این برخورد استاد، برای بنده و همراهان صحنه عجیب و تکان دهنده‌ای بود و از آن وقت پی بردم، بزرگان ما چقدر نسبت به حقوق و اموال مردم ارزش و احترام قائلند؛ به‌طوری‌که راضی نیستند، یک قطعه نان را که هیچ آسیبی به خانه کسی نمی‌رساند و ضرری به آن نمی‌زند، لب دیوار کسی بگذارند؛ ولی ما چقدر نسبت به حفظ حقوق و اموال و آبروی مردم بی‌اعتنا هستیم وآن را نادیده می‌گیریم.

• طهارت، تقوا و اخلاص

استاد فرزانه پیوسته، دائم‌الوضو، بودند و با حال مخصوص به خودشان برای شاگردان و مراجعین استخاره می‌گرفتند. درباره اهمیت طهارت و وضو، فرمودند: «من یاد ندارم یک وقت بدون وضو سر کلاس درس حاضر شده باشم.» درباره حضور قلب در نماز می‌فرمودند: این مقام شامخ برای اولیاست و خوب است، انسان هنگام نماز، شب اول قبر و تنهایی و ظلمت آن شب را در نظر بیاورد که هیچ مونسی جز این نماز ندارد تا این باعث شود، در نماز با توجه و حضور قلب باشد.

• نوع‌پروری و تواضع استاد

ایشان بعد از اداره کلاس، عصرها در حسینیه ارک نماز جماعت اقامه می‌کردند و بسان پدری، قبل و بعد از نماز به سؤالات شاگردان کلاس‌شان جواب می‌دادند. بعد از تدریس در مسجد اعظم تا خانه خود، در خیابان معلم شاگردان استاد، ایشان را برای پرسش از اشکالات و مطالبی که متوجه نشده بودند، همراهی می‌کردند و مجدداً در منزل دور شمع وجودش حلقه می‌زدند و بحث خارج خمس را عنوان می‌کردند. روزهای پنج‌شنبه و جمعه در جمع شاگردان، فقه استدلالی را دوره می‌کردند و همه را با مهربانی در طرح مباحث و اظهار نظر شرکت می‌دادند و با دل‌باختگی و عشق خاصی، به طرح مسائل علمی و فقهی می‌پرداختند.

• آثار علمی و تحقیق

بحمدالله از استاد فقیه، یک دوره بحث خارج فقه مکاسب به قلم خودشان تحت عنوان «ارشادالطالب» در چهار جلد خیلی مفید و مختصر به‌جای مانده است و نیز یک دوره خارج اصول تحت عنون «دروس فی مسائل‌الاصول» به‌قلم خودشان به چاپ رسیده است. همچنین مباحث خارج عروة‌الوثقی به‌نام «تنقیح مبانی عروه» در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است و ده‌ها آثار علمی و تحقیقی دیگر، مثل قضا، دیات، حدود و... .

در تشیع جنازه این استاد ربانی، مردم نقل می‌کردند که چنین جمعیتی را در تشیع جنازه‌ها کم دیده‌اند؛ مخصوصاً با حضور این همه روحانی.

• درمانگاه خیریه بقیّة‌الله عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف

وقتی در محضر ایشان از درمانگاه خیریه بقیّة‌الله عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف در قم که به ابتکار ایشان و زیر نظر فرزند عزیزشان آقای دکتر کاظم تبریزی، اداره می‌شود، صحبت می‌شد که روحانیون و عموم مردم از آن نفع می‌برند، می‌فرمودند: من کاری نکردم، امیدوارم مرضی امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف باشد.

ان‌شاءالله همه ما بتوانیم راه آن فقیه و استاد بزرگوار را ادامه دهیم و دَین خود را نسبت به اساتید و حوزه‌ها به‌خوبی ادا کنیم. حسن ختام این مقاله را، وصیت‌نامه ارزشمند آن مرجع عالی‌قدر قرار می‌دهیم، به این امید که خوانندگان عزیز این وصیت‌نامه را همچون چراغی فراروی خود قرار دهند.

• وصیت نامه

باسمه تعالی/ اللّهم صلّ علی محمّد وآل محمّد وعجّل فرجهم وأهلک أعدائهم.

حال که پیکر اینجانب بر دستان شماست و یا در قبر آرمیده است، به شاگردان عزیزم که سال‌ها برای موفقیت آنان تلاش کردم و هیچ‌گاه تعطیلی را احساس نکردم، این ناقابل نصیحتی دارم که در طول حیاتم سعی کرده‌ام، قبل از آن که نصیحتی متوجه کسی کنم، خودم بدان عمل کرده باشم.

بر تمام مؤمنین است با دل و جان از مسلّمات مذهب حق دفاع کنند و هیچ‌گاه اجازه ندهند، بعضی با القای شبهه، عوام از مؤمنین را فریب دهند؛ خصوصاً در مسائل شعائر حسینیه که تشیع به‌واسطه آن زنده است. حفظ شعائر اهل‌بیت علیهم‌السلام حفظ مذهب بر حق تشیع است. در آن کوتاهی نکنید که مسئول هستید. به طلاب عزیز نصیحت می‌کنم که با جدیت وتلاش تقوای الهی را پیشه کار خود کنند و در امر تحصیل تلاش کنند و همواره رضای خدا را مدنظر داشته باشند.

اینجانب در طول دوران عمرم طلبه‌ای بیش نبودم و مثل یک طلبه جوان، شب و روز در امر تحصیل تلاش می‌کردم تا بتوانم خدمتی ناچیز داشته باشم و اثری از خود برجای بگذارم که طلاب عزیز از آن استفاده کنند.

عزیزانم، سکان هدایت مردم به دست شماست. کاری نکنید که دل امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف به درد آید. او ناظر بر اعمال ما، به اذن خداست و در همین‌جا از پیشگاه مبارک‌شان می‌خواهم که اگر کوتاهی از طرف اینجانب سر زده، بر من ببخشند.

عزیزانم به دعای خیر شما نیاز دارم. من چه در میان شما باشم، یا نباشم، دلی به دنیا نبسته‌ام که در ادای وظیفه خود تردید کرده باشم. هنگامی که میان شما بودم، خودم را یک خادم کوچک حساب می‌کردم که امیدوارم این خدمت ناچیز مورد رضایت اهل‌بیت علیهم‌السلام واقع شده باشد که رضای آن، رضای خداست. حال که در میان شما نیستم، به دعای خیر شما عزیزان محتاجم. در پایان بر حفظ شعائر تأکید می‌کنم و ضمن طلب دعای خیر، شما عزیزان را به خدای بزرگ می‌سپارم.

والسلام علیکم جمیعاً ورحمة‌الله وبرکاته.

حجت‌الاسلام والمسلمین خسروپناه مطرح کرد

چهار نسخه شفابخش قرآن برای حل مشکلات جامعه بشری

حجت‌الاسلام والمسلمین عبدالحسین خسروپناه، در آیین اختتامیه چهلمین جشنواره قرآن و عترت علیهم‌السلام دانشجویان کشور که ۱۴ آبان در دانشگاه قم برگزار شد، با اشاره به جایگاه قرآن کریم در حل چالش‌های جهان امروز، اظهار کرد: قرآن کتاب شفا و هدایت است و آموزه‌های آن می‌تواند در مواجهه با بحران‌های پیچیده اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی عصر حاضر راه‌گشا باشد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، وی با بیان اینکه انسان امروز در عرصه‌های مختلف با بحران‌های عمیق و چندلایه مواجه است، چهار آموزه حکمت، بصیرت، عدالت و سکینت را از مهم‌ترین راهکارهای قرآنی برای عبور از این شرایط برشمرد.

دبیر شورای‌عالی انقلاب فرهنگی، با اشاره به بحران‌های هویتی، خانوادگی، زیست‌محیطی و اخلاقی در جهان امروز، گفت: در شرایطی که بشریت با مسائل متعددی روبه‌روست، شاهد استمرار فجایع انسانی و شهادت مظلومان در نقاط مختلف جهان هستیم و این وضعیت، ضرورت بازنگری در مبانی اخلاقی و انسانی حاکم بر مناسبات جهانی را دوچندان می‌کند.

حجت‌الاسلام والمسلمین خسروپناه، در تشریح نخستین راهکار قرآنی برای مواجهه با بحران‌های بشری، اظهار کرد: حکمت نخستین دارویی است که قرآن کریم برای تعالی انسان معرفی می‌کند و خداوند در آیه ۲۶۹ سوره بقره می‌فرماید: ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾.

وی با تبیین ابعاد این مفهوم قرآنی، افزود: حکمت را باید در پیوند سه مؤلفه عقلانیت توحیدی، فضیلت اخلاقی و خدمت به مردم جست‌وجو کرد و انسانی که این سه ویژگی را در وجود خود پرورش دهد، به مرتبه‌ای از خردمندی می‌رسد که آثار آن در رفتار و مناسبات اجتماعی او نمایان خواهد شد.

وی بصیرت را دومین آموزه راه‌گشای قرآن برای انسان معاصر دانست و بیان کرد: بصیرت به‌معنای برخورداری از شناخت عمیق و توانایی تشخیص درست از نادرست و حق از باطل است و انسان بصیر در مواجهه با رویدادها، صرفاً به ظواهر و تبلیغات بسنده نمی‌کند؛ بلکه با آگاهی و شناخت، حقیقت مسائل را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

وی با بیان اینکه ظلم و تبعیض، از مهم‌ترین عوامل رنج ملت‌ها در جهان امروز است، افزود: هنگامی که جوامع انسانی با جنایت، تبعیض و پایمال شدن حقوق ملت‌های مظلوم مواجه هستند، ضرورت پایبندی به عدالت بیش از گذشته آشکار می‌شود و این اصل نباید در روابط فردی و اجتماعی یا مناسبات بین‌المللی مورد غفلت قرار گیرد.

حجت‌الاسلام والمسلمین خسروپناه، سکینت را چهارمین آموزه قرآنی برای مواجهه با دشواری‌های زندگی دانست و اظهار کرد: انسان برخوردار از این ویژگی در مواجهه با دشواری‌ها و حوادث، دچار تزلزل نمی‌شود و توان لازم برای ایستادگی و عبور از شرایط دشوار را حفظ می‌کند. بحران‌ها بیش از همه، انسان‌هایی را تحت تأثیر قرار می‌دهند که از استواری درونی برخوردار نیستند؛ اما سکینت الهی به مؤمنان قدرت پایداری می‌بخشد و آنان را در برابر فشارها و مشکلات مقاوم می‌سازد.

حجت‌الاسلام والمسلمین خسروپناه با تأکید بر ضرورت گسترش فعالیت‌های قرآنی در عرصه بین‌المللی، افزود: لازم است فعالیت‌های بین‌المللی در حوزه قرآن با جدیت بیشتری دنبال شود و آموزه‌های این کتاب آسمانی، با ادبیاتی روشن، قابل فهم و متناسب با مخاطبان جهانی در اختیار ملت‌های مختلف قرار گیرد.

سفر هیئت اعزامی شورای عالی حوزه‌های علمیه به قشم، بندرلنگه و بشاگرد

از دیدار با طلاب و مبلغین تا تجلیل خانواده شهدا و بازدید از مناطق عملیاتی

هیئت اعزامی شورای عالی حوزه‌های علمیه در ادامه سفر به استان هرمزگان، با حضور در شهرستان‌های قشم، بندرلنگه و بشاگرد، ضمن دیدار با طلاب، اساتید و مبلغین و بررسی میدانی مسائل و دغدغه‌های حوزویان، بر ضرورت ارتقای توان علمی و تبلیغی حوزه‌های علمیه و آمادگی برای پاسخگویی به نیازهای فکری جامعه جهانی تأکید کرد. این هیئت همچنین با بازدید از مناطق عملیاتی، حضور در جمع رزمندگان و تجلیل از خانواده‌های شهدای اخیر، از نزدیک در جریان وضعیت این مناطق قرار گرفت.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی شورای عالی حوزه‌های علمیه، هیئت اعزامی این شورا متشکل از آیت‌الله جواد مروی دبیر دوم این شورا و حجج‌اسلام والمسلمین احمد فرخ‌فال مسئول دبیرخانه شورای عالی، محمدحسین رضازاده مسئول دفتر نظارت و بازرسی، خیرالله صالحی مسئول دفتر طرح و برنامه و دیگر مدیران ارشد دبیرخانه شورای عالی در جریان سفر به استان هرمزگان در جزیره قشم، بندرلنگه و بشاگرد حضور یافتند. گردهمایی طلاب و مبلغین، تجلیل از خانواده شهدا و بازدید از مناطق عملیاتی و حضور در جمع رزمندگان از جمله برنامه‌های هیئت اعزامی شورای عالی حوزه‌های علمیه در این سه شهرستان بود.

مسئولیت خطیر طلاب و مبلغان برای پاسخگویی به انبوه نیازهای فکری جامعه جهانی

آیت‌الله مروی دبیر دوم شورای عالی حوزه‌های علمیه در دیدار با طلاب، اساتید و مبلغین شهرستان بندرلنگه با اشاره به شرایط جهانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، حوادث و جنگ‌های اخیر و شهادت قائد عظیم‌الشأن اظهار داشت: امروز موجی عظیم، عمیق و کاملاً بی‌سابقه از تشنگی و عطش برای فهم آموزه‌های اسلامی و مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام در اقصی نقاط جهان پدید آمده است.

وی افزود: تجارب حاصل از سفرهای تبلیغی و علمی به بیش از ۳۰ کشور دنیا از سال ۱۳۶۰ تاکنون نشان می‌دهد که این گرایش و پرسش‌گری جهانی، نظیر نداشته و طیف وسیعی از برادران اهل‌سنت، مسیحیان و حتی بوداییان را در برگرفته است که این حقیقت، مسئولیت خطیر و آمادگی ویژه طلاب و مبلغان را برای پاسخگویی به انبوه نیازهای فکری جامعه جهانی می‌طلبد.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم با تأکید بر ضرورت تلاش علمی مضاعف و مدیریت دقیق زمان توسط طلاب جوان، به ذکر نمونه‌هایی از تاریخ درخشان علمای سلف پرداخت و تصریح کرد: بزرگان دین با کمترین امکانات و بیشترین بهره‌وری از عمر، آثار ماندگاری خلق کردند؛ حتی در شب‌های قدر در کنار ادعیه و ارتباط با خالق، از مطالب علمی غفلت نداشتند. صاحب جواهر، نگارش کتاب جواهر الکلام، مرحوم شیخ عباس قمی، کتاب تحفة الاحباب و مرحوم آیت‌الله خویی، کتاب معجم رجال الحدیث را در شب‌های قدر به پایان رساندند که نشان دهنده همت پولادین و تلاش مضاعف علمای سلف است.

آیت‌الله مروی، ادبیات عرب را «زیربنای مطلق» همه علوم اسلامی توصیف کرد و افزود: چه در جایگاه تدریس و چه در مسند تحصیل، هیچ طلبه‌ای بدون تسلط ساختاری و عمیق بر ادبیات عرب نمی‌تواند در فقه و اصول موفق باشد.

وی یادآور شد: شهید ثانی پس از رسیدن به مقام اجتهاد، برای تسلط بی‌نقص بر ادبیات عرب، در مصر به مطالعه و تدریس شرح‌الالفیه می‌پردازد و مرحوم آیت‌الله‌العظمی بروجردی نیز تا دوران کهنسالی همچنان به مرور اشعار و قواعد ادبیات عرب اهتمام داشتند.

استاد برجسته حوزه علمیه قم با استناد به توصیفات و توصیه‌های مراجع معظم تقلید، طلاب و مبلغان دینی را به استمرار ارتباط قلبی و عملی با قرآن کریم و ادعیه مأثوره سفارش کرد و این انس معنوی را سرمایه اصلی و سپر ایمنی مبلغان، به‌ویژه مبلغان فعال در مناطق خاص و تلفیقی دانست.

شایان ذکر است در ابتدای این جلسه حجت‌الاسلام و المسلمین رکنی گزارشی از وضعیت حوزه علمیه بندرلنگه و حضور مردم در صحنه جهاد و مقاومت ارائه کرد. در بخش پایانی این مراسم نیز از خانواده‌های شهدای اخیر شهرستان بندرلنگه تجلیل شد.

اراده پولادین برخاسته از مکتب مقاومت، دشمنان را در باتلاق خودساخته‌شان زمین‌گیر کرد

آیت‌الله مروی و هیئت همراه همچنین در جمع اساتید و مبلغین و برادران و خواهران طلبه در جزیره قشم حاضر شدند و از نزدیک در جریان نقطه نظرات، دغدغه‌ها و مطالبات آن‌ها قرار گرفتند.

آیت‌الله مروی با اشاره به جایگاه راهبردی جنوب کشور به عنوان خط مقدم تقابل با دولت تروریستی آمریکا و رژیم صهیونیستی، به تبیین تحولات نوین پس از ماه مبارک رمضان پرداخت و تأکید کرد: در حالی که نظریه‌پردازان غربی و آکادمی‌های نظامی مدعی بودند ارتش ایالات متحده و ناتو می‌تواند در کوتاه‌ترین زمان ممکن هر نظامی را در هم بپیچد، اراده پولادین برخاسته از مکتب مقاومت، این طراحی‌های پوشالی را در باتلاق خودساخته‌شان زمین‌گیر کرد.

دبیر دوم شورای عالی حوزه‌های علمیه با اشاره به مباحث اقتصادی و فقه پول، به آمار تکان‌دهنده بانک جهانی اشاره کرد و افزود: در حالی که خروج سرمایه از کشورهای بزرگی همچون آمریکا، ۱۰۳ میلیارد دلار و سوئیس ۴۷ میلیارد دلار بوده است، بررسی‌ها نشان می‌دهد که در چند ماه اخیر، خروج سرمایه از کشورهای منطقه ۱۶۱ میلیارد دلار بوده است که این امر نشان‌دهنده ناپایداری و شکنندگی ساختارهای اقتصادی این کشورها در برابر اراده جبهه مقاومت است.

وی با اشاره به استقبال چشمگیر جوانان، اندیشمندان و حتی پیروان سایر ادیان از تفکر مقاومت و جمهوری اسلامی تصریح کرد: امروز دیگر نباید نگاه محلی و محدود به فعالیت‌های حوزوی داشته باشیم. قشم، بندرعباس و جزایر هرمزگان باید به پایگاه‌های بین‌المللی انتقال فرهنگ و معارف اسلامی تبدیل شوند. موج جدیدی از تشنگی نسبت به معارف انقلاب اسلامی در سراسر جهان شکل گرفته است و حوزه‌های علمیه باید خود را برای آن آماده کنند.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم بر ضرورت آمادگی همه‌جانبه مدیران عالی و استانی حوزه‌های علمیه و ائمه محترم جمعه تأکید کرد و گفت: تقویت بنیه علمی و مهارتی طلاب و ارتقای سطح سواد علمی، راه‌اندازی گرایش‌های تخصصی و توسعه زیرساخت‌های آموزشی امری ضروری است.

آیت‌الله مروی یادآور شد: نگاه به فعالیت‌های فرهنگی در بندرعباس و مناطق پیرامونی نباید به چند مسجد در شهرها و روستاها محدود شود؛ بلکه افق دید باید در تراز یک مرکز بین‌المللی مولد و پشتیبان جبهه مقاومت در منطقه تنظیم گردد.

• امروز قدرت‌های استکباری، در برابر اقتدار علمی، گفتمان دینی و ایستادگی مردمی در استیصال کامل قرار گرفته‌اند

حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ‌فال مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه هم با اشاره به توفیق حضور در استان هرمزگان و دیدار با علما، رزمندگان و خانواده‌های معظم شهدا اظهار داشت: خداوند را در این زمان حساس شاکرم که توفیق حاصل شد تا با حضور آیت‌الله مروی دبیر دوم شورای عالی حوزه‌های علمیه و دیگر مسئولان ارشد حوزوی، سفری به این استان داشته باشیم و از نزدیک در جریان فعالیت‌های حوزویان و رزمندگان اسلام قرار گیریم.

وی ضمن ابلاغ سلام و پیام آیت‌الله اعرافی و آیت‌الله شب‌زنده‌دار دبیر شورای عالی حوزه‌های علمیه به طلاب، روحانیون و علمای هرمزگان و جزیره قشم افزود: در این سفر چند روزه توفیق داشتیم تا به دیدار خانواده‌های معظم شهدا، رزمندگان و حوزویان عزیز برویم و مطمئناً مطالبات و دغدغه‌هایی که حوزویان مطرح کردند، در چارچوب امکانات و اختیارات، برنامه‌ریزی و پیگیری خواهد شد.

مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه با اشاره به دغدغه‌های مطرح شده توسط اساتید تصریح کرد: نکاتی که از سوی اساتید محترم مطرح شد، به‌دقت بررسی و ان‌شاءالله اقدامات لازم در خصوص آن‌ها انجام خواهد گرفت و دغدغه‌های عزیزان برطرف خواهد شد.

گفتنی است در ابتدای این جلسه، حجت‌الاسلام والمسلمین غلامرضا حاجبی امام جمعه قشم، گزارشی از وضعیت حوزه علمیه قشم و حضور مردم در خط مقدم جهاد و مبارزه علیه آمریکا و رژیم صهیونیستی کودک‌کش ارائه کرد.

در بخش پایانی این مراسم نیز از خانواده‌های شهدای اخیر جزیره قشم تجلیل شد.

گردهمایی طلاب و مبلغین بشاگرد

حجت‌الاسلام و المسلمین فرخ‌فال مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه در نشست صمیمی با طلاب و روحانیون بشاگرد با اشاره به هدف حضور خود و هیئت همراه در استان هرمزگان اظهار داشت: ما از حوزه علمیه قم و از طرف شورای عالی و مدیریت حوزه‌های علمیه حامل سلام گرم آقایان برای شما هستیم و به این استان آمده‌ایم تا ضمن دیدار با طلاب و روحانیون عزیز، شکرگزار این نعمت بزرگ الهی باشیم که امروز پرچم علم، معرفت و دین‌باوری، به برکت استقرار نظام مقدس جمهوری اسلامی و پشتیبانی ملت بصیر، در سراسر کشور و مناطق مختلف در اهتزاز است.

وی با اشاره به توطئه‌ها و هجمه‌های همه‌جانبه دشمنان علیه اسلام و انقلاب اسلامی افزود: امروز قدرت‌های استکباری و در رأس آن‌ها آمریکا، در برابر اقتدار علمی، گفتمان دینی و ایستادگی مردمی نظام اسلامی در بن‌بست و استیصال کامل قرار گرفته‌اند و نقشه‌های آنان یکی پس از دیگری با شکست مواجه می‌شود.

مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه با تأکید بر اینکه ریشه استقامت و مقاومت ملت ایران در برابر دشمنان، اتصال به مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام و پیروی از فرامین مراجع عظام تقلید و رهبر معظم انقلاب است، تصریح کرد: همان‌گونه که ائمه معصومین علیهم‌السلام با تمام سختی‌ها و فشارهای دشمنان از حریم دین دفاع کردند، امروز نیز مردم مؤمن و انقلابی ایران با همان روحیه مقاومت و بصیرت در صحنه حضور دارند و پشتیبان راستین نظام و ولایت فقیه هستند.

وی در ادامه به وظایف و رسالت‌های سنگین طلاب و سربازان امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف اشاره کرد و گفت: طلاب و مبلغان دینی باید سه وظیفه مهم را سرلوحه کار خود قرار دهند؛ نخست، انس عمیق با قرآن کریم، سنت و معارف ناب اهل‌بیت علیهم‌السلام و تقویت ارتباط معنوی و قلبی با حضرت ولی عصر عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف؛ دوم اهتمام جدی در فراگیری علوم پایه در حوزه، و سوم، حفظ روحیه جهادی، انقلابی و خستگی‌ناپذیری در مسیر خدمت به اسلام و مردم.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم در پایان خاطرنشان کرد: فرصت‌های طلایی عمر و دوران طلبگی همیشه باقی نیست و باید با اخلاص، کار جهادی و اهتمام جدی به نشر معارف دینی، قدردان این توفیق بزرگ الهی باشیم.

حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ‌فال در گردهمایی دانش‌آموزان جانفدای فاطمی در مسجد صاحب‌الزمان بشاگرد، با اشاره به جایگاه علم و دانش از منظر اسلام، به نقل روایتی مستند پرداخت و اظهار داشت: روزی رسول مکرم اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله وارد مسجد شدند و مشاهده کردند جمعیتی گرد فردی حلقه زده‌اند. حضرت پرسیدند: این اجتماع برای چیست؟ عرض کردند: مردی علامه و دانشمند در میان مردم است.

وی ادامه داد: پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله جویا شدند که دانش او در چه زمینه‌ای است؟ پاسخ دادند: او داناترین مردم در اشعار عرب، اصل و نسب و تاریخ عرب می‌باشد، نبی مکرم اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمودند: ذَاکَ عِلْمٌ لاَ یَضُرُّ مَنْ جَهِلَهُ وَ لاَ یَنْفَعُ مَنْ عَلِمَهُ یعنی این دانشی است که ندانستن آن زیانی به انسان نمی‌رساند و دانستن آن نیز سودچندانی به حال کمال و آخرت او نخواهد داشت.

مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه در ادامه با تبیین کلام نورانی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله پیرامون علم حقیقی و نجات‌بخش، تصریح کرد: حضرت در تعریف علم سودمند و بنیادین فرمودند: إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلاَثَةٌ: آیَةٌ مُحْکَمَةٌ، أَوْ فَرِیضَةٌ عَادِلَةٌ، أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ؛ وَ مَا خَلاَهُنَّ فَهُوَ فَضْلٌ.

وی توضیح داد: پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمودند علم راستین و سودمند تنها در سه چیز خلاصه می‌شود: آیه محکمه، فریضه عادله و سنت قائمه و هر چه غیر از این سه محور باشد، فضیلت است.

قائم‌مقام مدیر حوزه‌های علمیه در امور استان‌ها با تأکید بر ضرورت هدایت نسل جوان و دانش‌آموزان به سمت علوم کاربردی و نجات‌بخش، خاطرنشان کرد: معارف دینی و علوم سودمندی که تضمین‌کننده سعادت بشریت است، در همین سه حوزه بنیادین یعنی اعتقادات، احکام و اخلاق تبلور می‌یابد و سایر دانش‌ها نیز اگر در خدمت به انسان باشد فضیلت است.

وی عنوان کرد: براساس روایات رسیده از معصومین، علومی که برای سلامت و رشد و تعالی بشر لازم است نیز مورد سفارش و تأکید قرارگرفته است و شما دانش‌آموزان که آینده کشور به دست شماست باید با اهتمام و جدیت تمام به فراگیری این دانش‌ها بپردازید. در بخش پایانی این مراسم نیز از خانواده‌های معظم شهدای اخیر شهرستان بشاگرد تجلیل شد.

شایان ذکر است علاوه بر قشم، بندرلنگه و بشاگرد، هیئت اعزامی شورای عالی در بندرعباس، میناب، جاسک، رودان و سیریک، نیز حضور یافت و از نزدیک با طلاب، روحانیون، مبلغین، خانواده‌های شهدا و رزمندگان دیدارهایی را به صورت جداگانه انجام داد.

• اخبار کوتاه ایران

• تجارت بین روسیه و ایران در حال افزایش است: سفیر روسیه در ایران: با وجود درگیری نظامی در منطقه خاورمیانه، مبادلات تجاری بین مسکو و تهران در حال گسترش است و طی هشت‌ماه نخست سال جاری، ۱۰ درصد افزایش یافته است. وی تأکید کرد: کریدور حمل و نقل بین‌المللی شمال-جنوب نیز به‌طور قابل توجهی، این همکاری تجاری را تقویت می‌کند.

• شهروندانی که سند سبزرنگ دارند، مشاور املاک نباید قولنامه بنویسد: توضیحات تکمیلی رئیس سازمان ثبت اسناد: فقط سندهای سبزرنگ مشمول قانون الزام است و نقل‌وانتقال عادی ممنوع است. ۲۵ میلیون سند آجری و سبزرنگ داریم. اگر مشاور املاکی برخلاف صراحت قانون، قولنامه‌ای برای متعامله نوشت که در دادگاه قابلیت استناد ندارد، مشاور املاک مسئولیت مدنی دارد.

• پایان سرشماری ده‌ساله نفوس و مسکن؛ دوره‌های آتی در بازه‌های کوتاه‌تر برگزار می‌شود: رئیس مرکز آمار ایران با اشاره به سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور به‌عنوان نخستین سرشماری ثبتی‌مبنا، گفت: این دوره، آخرین سرشماری با فاصله زمانی ۱۰ ساله است و از این پس، سرشماری‌ها در فاصله‌های کوتاه‌تر و با تکیه بر داده‌های ثبتی و سامانه‌های اطلاعاتی کشور اجرا خواهند شد.

• برای تأمین کسری بودجه ناشی از جنگ فشاری به بانک ها وارد نمی‌شود: زمانیان، معاون سیاستگذاری اقتصادی وزارت اقتصاد: بیش از ۱۲ روش برای تأمین کسری بودجه ناشی از جنگ، به اجماع رسیده است و با اجرای این تدابیر، دولت تا پایان سال، نیازی به اعمال فشار بر بانک‌ها و نهادهای مالی برای تأمین منابع نخواهد داشت.

• تسهیل صادرات با کاهش آستانه رفع تعهد ارزی محصولات کشاورزی: معاون مرکز توسعه بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی: آستانه رفع تعهد ارزی صادرکنندگان محصولات کشاورزی کاهش می‌یابد. این اقدام برای تسهیل صادرات محصولات کشاورزی صورت گرفته است.

• انعقاد ۳۵ میلیون دلار قرارداد و موافقت‌نامه «تولید بار اول» در صنعت برق: رئیس کارگروه «تولید بار اول» معاونت علمی: طرح‌های تولید بار اول در صنعت برق، با ارزش تقریبی ۳۵ میلیون دلار منعقد شده است و ان‌شاءالله مجموع قراردادهای بار اول به ۱۰۰ میلیون دلار افزایش پیدا می‌کند. این ۱۰۰ میلیون دلار علاوه بر اشتغال‌آفرینی، کالاهای راهبردی مورد نیاز صنعت برق را تأمین می‌کند و در کمترین تخمین، از ۲۰۰ میلیون دلار خروج ارز از کشور جلوگیری خواهد کرد. پروژه‌های تعریف‌شده، همگی جزو طرح‌های با فناوری بالا (های‌تک) محسوب می‌شوند؛ از پست‌های گازی (GIS) ۴۰۰ کیلوولت گرفته تا رله‌های دیجیتال که مغز فرماندهی شبکه‌های قدرت هستند.

• سه هفته زودتر وارد موج آنفلوانزا شده‌ایم: مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر وزارت بهداشت: نسبت موارد دارای علائم عفونت‌های تنفسی در مراجعان سرپایی و بستری نسبت به هفته گذشته افزایش یافته است. نسبت نمونه‌های مثبت آنفلوانزا از هفته سی‌ویکم سال جاری، آستانه هشدار بالا را پشت سر گذاشته است. ۵۲.۵ درصد موارد مثبت آنفلوانزا به گروه سنی کودکان تعلق دارد. استان‌های بوشهر با ۵۱، کردستان ۳۲.۶، چهارمحال و بختیاری ۲۸.۳، کهگیلویه و بویر احمد ۲۸.۱ درصد مثبت آنفلوآنزا بالاتر از آستانه هشدار قرار دارند.

• ۵۴درصد خانوارها مشمول افزایش ۵۰ درصدی اعتبار کالابرگ شدند: زنگنه، سخنگوی کالابرگ: بازنگری در شیوه اجرای طرح و نحوه تخصیص اعتبارات، تصمیم مستقیم دولت و رویکرد ویژه رئیس‌جمهور برای تحقق عدالت اجتماعی در شرایط ویژه فعلی است. برخلاف شایعات و آمارهای نادرست منتشرشده درباره حذف گسترده، آمارها نشان می‌دهد که ۵۳.۹ درصد (نزدیک به ۵۴ درصد) از جامعه و خانوارها مشمول افزایش ۵۰ درصدی اعتبار کالابرگ شده‌اند تا سنگینی چتر حمایتی دولت به سمت گروه‌های هدف و نیازمند جامعه متمایل شود.

• تمام نیروگاه‌های آسیب‌دیده در جنگ، به مدار تولید بازگشتند: مدیرعامل شرکت برق حرارتی: تقریباً تمامی نیروگاه‌های حرارتی در استان هرمزگان در جریان جنگ تحمیلی، هدف حمله قرار گرفتند. در طول جنگ، گزارشی از حملات به نیروگاه‌های دولتی و غیردولتی منتشر نکردیم تا موجب نگرانی مردم نشویم و دشمن نیز از این اطلاعات سوءاستفاده نکند. واحدهای آسیب‌دیده به‌تدریج بازسازی شدند و در مجموع، حدود ۴ هزار مگاوات از ظرفیت نیروگاهی آسیب‌دیده مجدداً به مدار تولید برق بازگشته است.

• تجارت از مرزهای زمینی متوقف نشده است: نایب‌رئیس کمیسیون صادرات اتاق بازرگانی ایران: حمل و نقل زمینی از مرزهای مختلف کشور متوقف نشده است. حتی کشتی‌های صادراتی ایرانی هم بعضاً از تنگه هرمز عبور می‌کنند و ترددها در حال انجام است؛ البته در برخی موارد به‌طور میانگین حدود ۳۰ درصد به هزینه حمل و نقل افزوده شده است.

نقش انگلیس در استعمار هندوستان و تأثیر آن بر رویدادهای ایران

(از آغاز تا پایان قیام ضدانگلیسی ۱۸۵۷)

محمدحسن رجبی دوانی/ بخش دوم

این نوشتار، ادامه بخش اول مطلبی است که در شماره ۹۰۲ هفته‌نامه افق حوزه به چاپ رسیده است.

• کمپانی هند شرقی؛ بازوی سیاسی، اقتصادی و نظامی استعمار بریتانیا

به‌نوشته دادول: «در اوایل قرن هجدهم، بریتانیا از پرداخت عوارض گمرکی داخلی، کالاهایی که توسط کمپانی [هند شرقی انگلیس] به اروپا صادر میکرد، معاف شد؛ اما با تضعیف امپراتوری تیموری، این اعتبار مورد سوء استفادههای زیادی واقع گردید. در آغاز، تقاضاهای معافیت کلیه کالاها توسط بریتانیا مطرح شد و سپس این امتیاز، نه‌تنها توسط کمپانی، بلکه توسط بازرگانان خصوصی بریتانیایی و حتی دیگر بازرگانان هم که کوچک‌ترین ارتباطی با بریتانیا نداشتند، اِعمال شد. این عمل، امتیاز فوق‌العاده‌ای به بریتانیا نسبت به دیگر بازرگانان محلی که ملزم به پرداخت عوارض گمرکی زیاد تا چهل درصد بودند، بخشید و بازرگانان را از رقابت با بریتانیا ناتوان ساخت. به‌علاوه، این سوء استفاده، به منافع قدرت‌های محلی، صدمات زیادی وارد آورد و همین امر سبب جنگ میان میرقاسم و بریتانیا در بنگال شد.[1]

کمپانی هند شرقی انگلستان، از سوی دولت متبوع خود، دارای حقوق ویژه و بسیار مهمی چون: امتیاز انحصار تجارت با هند، حق ضرب سکه، برپایی دادگاه نظامی، نگهداری ارتش و ناوگان دریایی و نیز حق اعلام جنگ و صلح بود و از این طریق، توانست شبه‌قاره را به استعمار خود درآورد؛ در غیر این‌صورت چه‌بسا در گردونه تضاد اقتصادی با دیگر شرکت‌های تجاریِ انگلستان و یا اروپایی از پای درمی‌آمد. بدین‌ترتیب، به‌خوبی واضح است که کمپانی هند شرقی، از روز نخست با هیئت حاکمه انگلستان، پیوندی عمیق و استوار داشته و در پس عنوان به‌ظاهر تجاریِ خویش، دقیقاً به‌مثابه بازوی سیاسی- اقتصادی- نظامی آن کشور عمل می‌کرده است.[2]

• فرجامِ استعمار؛ از ورشکستگی اقتصادی و تغییر هویت فرهنگی تا فجایع انسانی در هند

پیدایش انقلاب صنعتی در انگلیس در نیمه دوم قرن هجدهم میلادی و تبدیل کارگاه‌های کوچک به کارخانه‌های بزرگی که با نیروی بخار کار می‌کردند و همچنین تجهیز ناوگان تجاری و نظامی آن کشور به کشتی‌های بزرگ و پرقدرت بخاری، سبب گردید که از آن پس، هند به تولیدکننده مواد خام مورد نیاز انگلیس و واردکننده محصولات کارخانه‌ای انگلیسی تبدیل شود که به‌دلیل تولید انبوه و معافیت گمرکی کمپانی، یارای مقابله با کالاهای انگلیسی را نداشتند و لذا به‌تدریج همه صنعت‌گران هندی ورشکست شدند و به‌عنوان کارگران ارزان‌قیمتِ تولیدکننده مواد خام کارخانه‌های انگلیسی، در مزارع و یا کارگران صنعتی کارخانه‌های انگلیسی که در هند تأسیس شده بودند، به‌کار پرداختند و فاقد هرگونه مزایای شغلی از قبیل بیمه و بازنشستگی بودند و ده‌ها هزار نفر هم به‌عنوان سرباز، به خدمت ارتش کمپانی هند شرقی درآمدند تا در جنگ‌های خانگی که کمپانی هر از گاه میان ایالات هند به راه می‌انداخت، به کشتار هموطنان خود بپردازند و به دستور فرماندهان‌شان قیام‌های ضدانگلیسی مردمِ به‌جان‌آمده را سرکوب نمایند. در ضمن، کمپانی برای اداره سرزمین وسیع خود، علاوه بر مدیران انگلیسی که مشاغل مهم سیاسی، اقتصادی و اداری را در دست داشتند و همچنین افسران انگلیسی که در ارتش کمپانی خدمت می‌کردند، نیاز به صدها هزار مباشر و کارمند جزء و نیروی نظامی بومی داشت که بتوانند به زبان انگلیسی صحبت کرده و دستورات مافوق‌شان را اطاعت کنند؛ از این‌رو، کمپانی به آموزش و ترویج زبان انگلیسی پرداخت که شرط خدمت در دستگاه‌های تحت مدیریت کمپانی بود.»[3] علاوه بر آن، خیل کثیری از مردم هند به‌دلیل مراجعه به آن ادارات و یا به امید یافتن هرگونه شغل در ادارات و مؤسسات انگلیسی، ناگزیر بودند که زبان انگلیسی را فراگیرند و بدین ترتیب زبان انگلیسی به‌تدریج به زبان رایج بسیاری از مردم آن کشور تغییر یافت و زبان فارسی که تا پیش از آن، زبان رایج دربار و مقامات و کارکنان اداری بسیاری از ایالات هند بود، عملاً دیگر کاربردی نداشت و به حاشیه رفت و منحصر به گروهی از شعرا، ادبا، و نویسندگانی گردید که طبق سنت گذشته در دربارهای امرای مسلمان و بعضاً هندومذهب هند به امور دیوانی و ادبی اشتغال داشتند و مواجب دریافت می‌کردند و یا مربوط به نویسندگان و علمایی بود که آن را نشان هویت اسلامی و فرهنگی خود می‌دانستند و به آن تعلق خاطر نشان می‌دادند.

کمپانی هند شرقی انگلیس طی حاکمیت خود بر هند و پس از آنکه دولت انگلیس بعد از قیام ضدانگلیسی ۱۸۵۷، جایگزین آن گردید، به‌انحای گوناگون، به غارت ثروت مردم هند پرداخت و در این راه از هیچ‌گونه فشار و ستم بر مردم آن کشور دریغ نداشت. به‌نوشته ویل دورانت: «آن قسمت‌هایی از هند که تحت سلطه کمپانی بود، به پرداختِ بهره مالکانه‌ای به‌میزان نصف محصول و مطالبات دیگری، موظف و مجبور بودند؛ به‌طوریکه از شدت سختی و فشار، دوسوم جمعیت فرار کردند؛ درحالیکه دیگران فرزندان‌شان را می‌فروختند تا از عهده پرداخت مالیات‌های رو به افزایش برآیند.

کسانی که از عهده ادای این مالیات برنمی‌آمدند، اگر به دست عاملین کمپانی می‌افتادند، درون قفس بزرگی زندانی و در مقابل آفتاب سوزان، آویزان می‌شدند. والدین، گاه برای آنکه بتوانند مالیات‌هایی را که به آنها تحمیل می‌شد، بپردازند و از زجر و شکنجه آسوده باشند، مجبور به فروختن جگرگوشگان خود می‌شدند. رسم شده بود که پنجاه درصد تمام عواید و محصولات، می‌بایستی تسلیم کمپانی شود.

در یکی از گزارش‌هایی که توسط یک نفر انگلیسی تهیه شده، آمده است: «برای اینکه به دلخواه خود از دهقانان فلک‌زده و بینوا اخاذی کنند، انواع شکنجه‌های طاقت‌فرسا را در حق آنان به‌کار می‌برند و اگر کسی را ببینند که نمی‌تواند از عهده ادای آنچه از وی مطالبه شده، برآید، به وسایل سخت و شدیدی که جامه قانون در بر دارد، متوسل می‌شوند.»[4]

• جنایات ضدبشری استعمارگران انگلیس در هند؛ به روایت مورخان انگلیسی

جنایات انگلیسی‌ها نسبت به هندیان به‌اندازه‌ای ضدانسانی و تکان‌دهنده است که زبان از بیان آن شرم دارد. ویلیام هوویت، مورخ مشهور انگلیسی در کتاب استعمار و مسیحیت[5] که در سال ۱۸۳۹ تألیف کرد، به گوشه‌ای از اقدامات ضدبشری استعمارگران انگلیسی در هند اشاره می‌کند:

«وارن هستینگز، اولین فرمانروای کل هند، پس از آنکه از راجه (حاکم) بنارس دویست هزار روپیه رشوه گرفت، تقاضای پنج میلیون روپیه دیگر کرد و چون راجه نتوانست آن مبلغ کمرشکن را پرداخت کند، هستینگز وی را زندانی نمود؛ ولی او از زندان گریخت و هستینگز برای انتقام‌گرفتن از وی، در نامه‌ای به رئیس قوای خود نوشت: «چپاول و یغمای زنان [راجه]، انعام سربازان است.» به‌نوشته مؤلف کتاب: «چون مضمون مکتوبِ وارن هستینگز در قشون منتشر شده بود و سربازان شیطان‌سیرت، دندان طمع را تیز کرده بودند، همین که شاهزاده‌ها با خویشان و اقارب و ملازمان و اطفال که تخمیناً سیصد نفر بودند، از قلعه بیرون آمدند، سربازان بی‌غیرت عهدشکنی کرده، آنها را برهنه و عریان نمودند؛ بلکه بی‌حرمتی و بی‌عصمتی با زنان کردند... این قِسم ظلم و تعدی و عهدشکنی‌ها [را] انگریزان در هندوستان بسیار نموده‌اند؛ ولی ما نمی‌توانیم در این اوراق تمام آنها را به‌تفصیل درج کنیم.» نویسنده کتاب، سپس اعتراف می‌کند: «آن طریقی که [انگلیسی‌ها] در هندوستان در بیشتر از صد سالِ متواتر به‌عمل آورده و سلطنت‌های شاهزادگان هندوستان را به‌بهانه استحقاق یا ضرورت وقت، از دست آنها گرفته و غصب کردند، طریقی است که تاکنون هیچ پادشاه یا ظالم دیگری روا نداشته و در تواریخ دنیا نظیر و مانند آن موجود نیست.»[6]

هستینگز در نامه‌ای به تاریخ آوریل ۱۷۶۲ به وینستی تارت، «رئیس کمیته بررسی عملکرد کمپانی»، به بیان خاطره‌ای از مشاهدات شخصی خود می‌پردازد: «در وقتی که من در سفر [داخل هند] بودم، جمعی از سربازان من که در جلو می‌رفتند، به رعایا خیلی ظلم و ستم می‌نمودند. مال و دولت[7] رعایا و عِرض و ناموس زنان، از دست آنها محفوظ نبود. وقتی که به منزل می‌رسیدم، رعایا صدها شکایت به من می‌کردند، صدها قریه و دهات و کاروان‌سرا وقتی که اخبار ورود مرا می‌شنیدند، ویران می‌شد، رعایا خانه‌ها و دکاکین خود را گذارده فرار می‌کردند که شاید من هم با آنها همان معامله را کنم که سربازان ما می‌کنند.»[8]

این رویه استثمار مردم هند، عایدات فراوانی نصیب کمپانی کرد. به‌نوشته چندتن از نویسندگان انگلیسی، بنابر یک آمار، کمپانی هند شرقی تنها در فاصله ۲۳ سال، یعنی از ۱۷۵۷ تا ۱۷۸۰م / ۱۱۷۱ ـ ۱۱۹۴ق، بالغ بر ۳۸ میلیون پوند کالا و سکه، از هند خارج کرده است.[9] نویسنده دیگر انگلیسی، راجع به درآمدهای انگلیس، طی مدت حدود یک‌قرن پس از آن مینویسد: «عایدات دولت انگلیس در حد فاصل اواسط قرن هیجدهم تا اواسط قرن نوزدهم [میلادی] چیزی در حدود دوازده میلیارد روبل طلا بود؛ ثروت هنگفتی که حتی برای متمول‌ترین انسان‌های آن زمان، رؤیایی بیش نبود.»[10]

این غارت بی‌حد وحصر، موجب فقر و فاقه ولایات و پریشانی فزاینده در زندگی و معیشت ایالاتِ آباد و مرفه هند گردید. جیمز میل، مورخ انگلیسی می‌نویسد: «قبل از آن که رفتار ما آغاز شود، ایالت «اوده» در کمال سعادت و رفاه بود. درآمد خالص این ایالت، بدون اینکه بر مردم فشار وارد شود، سه میلیون لیره بود؛ ولی بعد از اینکه نه فقط وسیله لشکری مرکّب از سربازان [کمپانی]، بلکه به‌وسیله هجوم یک دسته از مأمورین کشوری که بر نُواب[11] وارد شدند، این ایالت تکه و پاره شد. نُواب اوده دچار شدیدترین مصائب شد و مملکت وی مبتلا به فقر و فاقه گردید تا آنجا که پس از چندین سال تحمل بارگرانِ تحمیلات، درآمد نُواب به نصف مبلغ سابق تقلیل یافت! میزان درآمد این ایالت غیرمستقل، پس از نُه سال وضع مالیات غیرعادلانه، بالغ بر ۳۴۰ هزار لیره برآورد شد.[12]

اما ظاهراً این غارت بی‌کران، اشتهای سیری‌ناپذیر هستینگز، فرمانروای کل هندوستان را برآورده نمی‌کرد؛ چنان که وی در جریان بازخواست نمایندگان مجلس انگلستان از او، بیشرمانه اظهار کرد: «هنگامی که من ثروت و تمول هنگفت این سرزمین[13] را در نظر می‌آورم و می‌بینم، آنچه از آنجا ربوده و خارج کرده‌ام، نسبت به آنچه در آن سرزمین باقی مانده، چقدر حقیر و ناچیز است، از «قناعت» و «اعتدال» خویش تعجب می‌کنم.»[14]

• روایت ویل دورانت و نهرو از چگونگی غارت شبه‌قاره

ویل دورانت، مورخ مشهور آمریکایی می‌نویسد: «کلایو[15] با اتکاء به تفنگ‌هایش، با خوشحالی هدایایی به مبلغ ۱۷۰/۰۰۰ دلار از فرمانروایان هند پذیرفت؛ وانگهی سالانه، خراجی به مبلغ ۱۴۰/۰۰۰ دلار از آنان به جیب میزد... [وی] نُواب بنگال و صوبه‌داران را به جان هم می‌اندخت و به‌تدریج سرزمین‌های‌شان را به‌عنوان ملک کمپانی تصرف می‌کرد.[16] کارگزاران کمپانی هند شرقی به‌دلخواه خویش و به‌تناسبِ رشوه‌هایی که دریافت می‌کردند، زمامداران هندی را عزل و نصب می‌کردند. مبالغی که تنها از همین راه در مدت ده سال عاید آنان شد، بالغ بر سی میلیون دلار بود.»[17]

هم او می‌افزاید: «پس از شکست ارتش بنگال، کمپانی خود را مالک ثروتمندترین و مترقی‌ترین ایالات هندوستان اعلام کرد. بعدها به‌وسیله جعل اسناد، الغای غیرقانونی معاهدات، ایجاد نفاق بین شاهزادگان، رشوه‌دادن و رشوه‌گرفتن، ایالات آن سرزمین را یکی بعد از دیگری به تصرف خود درآورد.»[18]

این‌گونه چپاول اموال و ثروت و محصولات هند، سبب افزایش سرسام‌آور هزینه غلات و احتکار و به دنبال آن، قحطی در دو ایالت هند گردید. نهرو، با اشاره به این قحطی هولناک در بنگال و ایالت بهار، در نامه‌ای به دخترش می‌نویسد: این منظره رقت‌انگیز و مهیب را در نظر مجسم کن که چگونه میلیون‌ها نفر مردم آرام آرام و بر اثر گرسنگی می‌مردند! تمامی این منطقه وسیع از مردم خالی شد. جنگل‌ها روییدند و دهکده‌های مسکونی و مزارع کشاورزی را در خود بلعیدند. هیچ‌کس هیچ‌کاری برای کمک به گرسنگان و قحطی‌زدگان نمی‌کرد. «نواب» نه قدرت و اختیار و نه میلی به این کار داشت. کمپانی هند شرقی قدرت و امکان داشت؛ اما آنها هم هیچ مسئولیت و تمایلی در خود احساس نمی‌کردند. وظیفه اصلی آنها، به‌دست‌آوردن پول و جمع‌آوری درآمد بود و این کار را که به‌نفع جیب خودشان بود با دقت و مراقبت بسیار انجام می‌دادند.

بسیار جالب است که در گزارش رسمی کمپانی گفته می‌شود، با وجود قحطی شدید و با وجود آنکه بیش از یک سوم مردم تلف شدند، آنها رقم درآمد و عایدات معمولی را از آنان که زنده مانده بودند، گرفتند! بدیهی است که درواقع آنها مبالغ خیلی بیشتری از مردم می‌گرفتند و فقط رقم رسمی را در گزارش‌های خود نقل کرده‌اند.

غیرممکن است که بتوان کاملاً تصور و درک کرد که این جمع‌آوری پول و درآمد از مردم قحطی‌زده و مصیبت‌کشیده‌ای که از چنگال قحطی جسته بودند، چقدر ظالمانه و غیرانسانی بوده است.[19]

هستینگز در سال ۱۲۰۳ ق/ ۱۷۸۸ به اتهام‌های بزهکاری و جنایت‌های سخت؛ زیر پا گذاشتن قوانین، حقوق و آزادی‌های مردم هند، از میان‌بردن و ویران‌کردن دارایی و کشور آنان، زیر پا نهادن قوانین عدالت و دست‌درازی‌های ستمکارانه و سخت‌دلانه بر سرشت انسانی، به پای میز محاکمه کشیده شد؛ ولی سرانجام در سال ۱۲۱۰ ق/ ۱۷۹۵ نه-تنها تبرئه شد، بلکه کمپانی هند شرقی، جایزه‌ای به مبلغ نود هزار (۹۰/۰۰۰) لیره نیز به وی داد![20]

ویل‌دورانت مورخ پرآوازه آمریکایی، تا پیش از دیدار از هند در دهه ۱۹۳۰، با ویلیام هوویت هم‌نظر بود؛ اما بعد از سفر به آن کشور و مشاهده وضع زندگی گروه‌های مختلف مردم و جامعه هند، از نظرش عدول کرد و چنین اعتراف نمود: «من به هندوستان آمدم درحالی‌که دولت بریتانیا را قلباً تحسین می‌نمودم و لیاقت آن دولت را در برقرارکردن انتظام، ترتیب و امنیت -به‌طوری که پیش خود تصور می‌کردم- قابل ستایش می‌دانستم و از اینکه موجبات استراحت و آسایش مسافرین را در تمام نقاط فراهم آورده است، قلباً امتنان داشتم؛ ولی از هندوستان خارج می‌شدم؛ درحالی‌که به من ثابت شده بود که فقر و بدبختی و جهالت عمومیِ این سرزمین، نتیجه مستقیم هجوم و استیلای دولت اجنبی است؛ بنابراین، حکومت بریتانیا را در هندوستان، جز یک خیانت مهم به عالم بشریت از طرف آن دولت و یک مصیبت بزرگ برای هندوستان نمی‌توانم چیز دیگری نام بگذارم. غلبه و تسلط بریتانیا به‌کلی با غلبه مسلمین متفاوت است. مهاجمین مسلمان برای اقامت و سکونت گزیدن، به هندوستان روی آوردند. اخلاف آنها امروز هندوستان را وطن خود میدانند و آنچه را که به‌عنوان مالیات و خراج از مردم می‌گرفتند، در داخل هندوستان به مصرف می‌رسانیدند و به این طریق، موجبات پیشرفت صنعت و تجارت را فراهم می‌نمودند و به ادبیات و هنرهای تزئینیِ هندوستان با نظری احترام‌آمیز می‌نگریستند. اگر دولت بریتانیا نیز رفتار آنها را سرمشق خود قرار داده بود، امروز هندوستان در ردیف ملل زنده و یکی از مترقی‌ترین ممالک دنیا به‌شمار بود.

کثرت قتل و شیوع غارت [توسط انگلیسی‌ها] به‌حدی رسیده است که برای اهالی تیرهروز این سامان، غیرقابل تحمل است. به‌واسطه این طرز رفتار از طرف یک دولت امپراتوری قاهر، یکی از معظم‌ترین و نجیب‌ترین ممالک بزرگ و تاریخی دنیا، سال به سال به پرتگاه نیستی و مرگ نزدیکتر می‌گردد. آنچه از همه وحشت‌انگیزتر است، این است که پریشان‌روزگاری و فلاکت مردم نه‌تنها تخفیف نمی‌یابد، بلکه روز به روز شدت یافته و اوضاع به‌جای اینکه به طرف بهبودی برود، روز به روز تیره‌تر و سخت‌تر می‌گردد.

انگلستان، هندوستان را برای خودمختاری حاضر نمی‌کند؛ بلکه خون آن را می‌مکد و قوای آن را سلب می‌کند و با عفریت مرگ، دست به گریبانش می‌نماید. یکی از آزادمردان انگلیسی، موسوم به ح. م. هندمان می‌گوید: «هندوستان پیوسته رو به ضعف و انحطاط می‌رود. یک ملت بزرگ در اثر حکومت ما، دارد زندگی را از دست می‌دهد و به پرتگاه نزدیک می‌شود.»[21]

ادامه دارد...

• پی‌نوشت‌ها

۱. علی ابوالحسنی، نقش مسلمین در «نبرد استقلال» هند (۵- ۱۲۷۴ق/۸-۱۸۵۷م)؛ ص ۲ (دست‌نوشت) و نیز ر.ک. به: عبدالامیر امین، منافع بریتانیا در خلیج فارس، ترجمه علی رجبی یزدی، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۰، ص ۱۱۷، ۱۱۶.

۲. نقش مسلمین در «نبرد استقلال» هند (۵- ۱۲۷۴ق/۸-۱۸۵۷م)، ص ۶۴ (دست‌نوشت).

۳. آقاصوفی، مترجم کتاب دام صیادان یا عبرت ایرانیان، می‌نویسد: «وقتی که انگریزان هندوستان را گرفته و قبضه نمودند، به‌جهت پیشرفت مقاصد و اجرای اغراض شخصیه خود در تألیف قلوب مردمان و تحبیب هندیان سعی‌ها داشتند و نیرنگ‌ها می‌افراشتند؛ مثلاً هرکس که چند کلمه زبان انگلیسی تعلیم گرفته بود، به او خیلی دوستی و احترام نموده و در ادارات خود، نوکری [شغل]های شایسته می‌دادند. بدین جهت در بدو امر، هندیان غفلت نموده، وطن خود را رها کرده و به دست انگریزان ظالم داده و آن همه ابتلائات و مشقات را دچار شدند؛ لیکن وقتی احساس کردند، آن همه دوستی‌ها و محبت‌ها و احترام‌ها، برای گرفتن و قبضه‌کردن وطن عزیزشان بود، همگی نادم و پشیمان شده، زمانی‌که ندامت سودی نداشت و آنچه را کوشش نمودند از چنگال انگریزان نجات یابند و برخلاف اقدامات انگریزان سعی می‌کردند، نفعی نمیبخشید و انگریزان هم از خیالات آنان مستحضر شده، به‌شدت جلوگیری می‌کردند.» ر.ک. به: ویلیام هوویت، دام صیادان یا عبرت ایرانیان؛ نخستین رساله فارسی در شناخت استعمارانگلیس در شبه‌قاره هند، ترجمه آقاصوفی هندی، تصحیح و پژوهش: محمدحسن رجبی (دوانی)؛ محسن نیک‌بین، تهران: نشر نی، چاپ دوم: ۱۴۰۳، ص ۱۹۷، ۱۹۸ (پانویس).

جواهر لعل نهرو، نیز سخن مشابهی دارد و می‌نویسد: «هدف تأسیس مدارس و دبیرستان‌ها و سازمان‌های آموزشی از طرف انگلیسی‌ها در هند، در ابتدا تهیه همین کارمندان و کارکنان مورد احتیاج‌شان بود. حتی از همان وقت، همین موضوع، مهم‌ترین هدف آموزش در هند بوده است و بیشتر کسانی که از مدارس بیرون می‌آیند، فقط به درد کارها و خدمات اداری می‌خورند... یک موضوع قابل تذکر این است که مسلمانان هند، علاقه زیادی به این آموزش جدید نشان نمی‌دادند و به این جهت در مسابقه برای کارمندشدن و شرکت در خدمات اداری عقب ماندند و بعدها خود این واقعیت، یکی از جهات خشم و آزردگی‌شان شد.» نگاهی به تاریخ جهان (ج ۲)، ترجمه محمود تفضلی. تهران، امیرکبیر، چاپ بیست و پنجم، ۱۴۰۲، ص ۸۰۹، ۸۱۰.

۴. اختناق هندوستان، ص ۳۲.

۵. بخشی از این کتاب که توسط آقاصوفی به فارسی ترجمه گردید، دام صیادان یا عبرت ایرانیان نام دارد که پیشتر به آن اشاره گردید.

۶. دام صیادان یا عبرت ایرانیان، ص ۱۰؛ البته نباید هرگز چنین پنداشت که افشای حقایق تکان‌دهنده‌ای را که نویسنده انگلیسی کتاب از جنایاتی که عوامل کمپانی هند شرقی انگلیس با تأیید و حمایت دولت و مجالس انگلستان در هند مرتکب شده، به‌مثابه محکومیت نفس استعمار ضد انسانی آن کشور دانست؛ بلکه وی شیوه رفتار کمپانی هند شرقی و دولت انگلستان را نسبت به مردم هند محکوم می‌کند؛ زیرا بر این باور است که این رفتار که مبتنی بر بی‌رحمی، قساوت، سرقت، مال‌اندوزی و استثمار و فلاکت مردم آن سرزمین است، نفرت و کینه عمیقی نسبت به مسیحیت و انگلیسی‌ها ایجاد کرده و قابل دوام نیست؛ بلکه راه درست آن است که نخست، نفوذ و اقتدار پیشوایان مذهبی مردم هند را که سدی در مقابل استعمار هستند، از میان برد و سپس مذهب آنان را به مسیحیت تغییر و زبان انگلیسی را در میان آنها گسترش داد تا هندیان، استعمارگران انگلیسی را برادران هم‌کیش خود پندارند و نسبت به رفتار استعمارگرانه‌شان احساس کینه و نفرت ننمایند و بدین‌وسیله سلطه استعماری کمپانی و دولت انگلستان بر آن سرزمین ثروتمند، به‌دور از مخاطرات خارجی تداوم یابد. به بیان دیگر، دستورالعمل نویسنده را می‌بایست منشور جدید استعماری برای کمپانی هند شرقی و دولت انگلستان برشمرد. همان، ص ۱۹۱ (پانویس).

۷. ثروت.

۸. همان. جای تعجب بسیار است که با وجود این اعتراف آشکارِ فرمانروای انگلیس در هند، آقای احمد بهبهانی (کرمانشاهی)، عدالت‌خواهی و رعایت حقوق رعایای هندیان توسط استعمارگران انگلیسی را ستایش کرده و می‌نویسد: «حق و انصاف آن است که جماعت انگریزیه اگرچه از دین اسلام و ایمان بیگانه‌اند، ولکن در این ابواب، حق عدالت و طرف مراعات رعیت را فروگذار نکرده‌اند؛ چه، اگر عسکر ایشان به مزرعه یا شهری رسیدند، حتی امیرالامرا را مجال آن نیست که فَلس [پشیز، پول سیاه‌ای و پَر کاهی از کسی به جبر گیرد و عساکر عظیمیه و جماعت کثیره، هر روز از مِلکی به مِلکی میروند و رعایا و برایا [مردم] را از آمد و شد ایشان اطلاعی حاصل نمیشود.»؛ نخستین رویارویی‌های اندیشه‌گران ایرانی ...، ص ۴۳۵. میرعبداللطیف شوشتری نیز تعبیر مشابهی دارد. برای اطلاع، ر.ک. به: تحفة‌العالم...، ص ۱۱۳ و ۱۱۴.

۹. ر.ک. به: آنتونوا و دیگران، تاریخ نوین هند، ترجمه پرویز علوی، تهران، بین‌الملل، ۱۳۶۱، ص ۲۴.

۱۰. سرگذشت خانم انگلیسی در هندوستان، ص ۹ (مقدمه).

۱۱. منظور، حاکم اوده است.

۱۲. جان دیونپورت، عذر تقصیر به پیشگاه محمد ﷺ و قرآن، ترجمه سید غلامرضا سعیدی، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۴۴، ص ۱۶۴.

۱۳. منظور، هند است.

۱۴. اختناق هندوستان، ص ۳۰.

۱۵. نخستین فرمانروای انگلیسی هند قبل از هستینگز

۱۶. ویل دورانت، تاریخ تمدن (مشرق‌زمین گاهواره تمدن)، ترجمه احمد آرام، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۷، ص ۶۹۰.

۱۷. اختناق هندوستان، ص ۳۱.

۱۸. همان، ص ۳۰.

۱۹. نگاهی به تاریخ جهان (ج ۱)، ص ۶۳۴- ۶۳۳. همو می‌نویسد: «این وضع بیش از بیست سال دیگر هم ادامه یافت و با وجود قحطی‌های مکرر، کمپانی هند شرقی از مردم پول بیرون می‌کشید تا جایی که استان آباد و مرفه بنگال ویران گردید؛ حتی اجاره‌داران بزرگ درآمد هم به گدایی افتادند. از اینجا می‌توان تصور کرد که وضع دهقانان تیره‌روز چگونه بود. همان (ج ۲)، چاپ ۲۵، ۱۴۰۲، ص ۷۹۳.

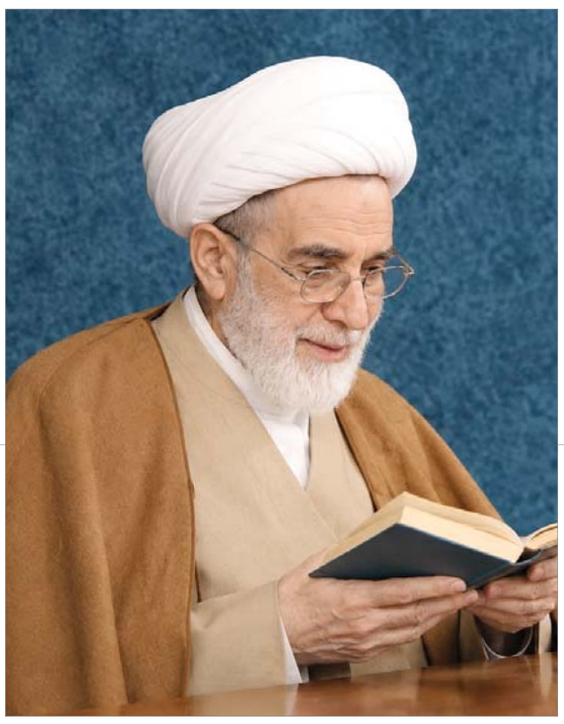
۲۰. نخستین رویارویی‌های اندیشه‌گران ایرانی...، ص ۴۲۵: استیضاح هستینگز که مدت هفت سال (۱۲۰۳-۱۲۱۰ق/۱۷۸۸-۱۷۹۵) طول کشید و صد و چهل و پنج روز وقت مجلس اعیان انگلستان را گرفت، «به‌قدری هیجان‌آور و قابل توجه بود که تماشاچیان جای نشستن نداشتند و با سعی و کوشش فراوانِ خود می‌توانستند، با تحمل زحمات طاقت‌فرسایی، پشت سرهم ایستاده و جریان محاکمه را ببینند.» عبدالعظیم صبوری، تاریخ طبیعی و سیاسی بریتانیا، تهران، [بینا]، ۱۳۳۳، ص ۱۴۵. در این استیضاح، «ادموند بورک و ریچارد شریدان، زبردست‌ترین ناطقان بریتانیا، هستینگز را به محاکمه کشیدند و در این راه از مدارکی که فیلیپ فرانسیس در اختیارشان نهاده بود، سود جستند. این مدارک، جوانب نامطلوب فعالیت‌های شرکت هند[شرقی انگلیس] را برملا می‌ساخت. هستینگز به خشونت، بی‌عدالتی و فساد متهم شد. در واقع این شرکت بود که به محاکمه کشیده می‌شد. مدارک ارائه‌شده در محاکمه، به‌رغم تمایل دادخواهان، شیوه‌هایی را برملا می‌ساخت که بریتانیا در خلال دوره انباشت اولیه برای تسلط بر هندی‌ها و استثمار آنها به‌کار گرفته بود.»... با این همه، در پایان امر، هستینگز «از همه اتهام‌های وارده تبرئه شد»! تاریخ نوین هند، ص ۶۶. همو می‌نویسد: «... بورژوازی بریتانیا که میوه‌چین استثمار استعماری هند بود، نمی‌توانست اجازه دهد، هستینگز و کمپانی هند شرقی به محاکمه کشیده شوند؛ [زیرا] محکومیت هستینگز به هر شکلی که می‌بود، محکومیت سیاست فتوحات و غارت بریتانیا در هند بود.» به‌گفته جواهر لعل نهرو، «درست است که کلایو و هستینگز محاکمه شدند، اما آنها نمونه کامل سازندگان امپراتوری بودند و تا زمانی که امپراتوری‌ها و حکومت‌های استعماری وجود دارند و بر ملت‌ها تحمیل می‌شوند و تا زمانی که مردم مورد استثمار و بهره‌کشی قرار می‌گیرند، چنین اشخاصی روی کار خواهند آمد و مورد تحسین قرار خواهند گرفت.» نگاهی به تاریخ جهان (ج ۱)، ص ۶۳۵.

۲۱. اختناق هندوستان، ص ۸۹ ـ ۸۷.

مدیر دغدغه‌مند و روحانی خستگی‌ناپذیر

روایتی از نیم‌قرن مجاهدت علمی و تربیتی حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدباقر سیبویه رحمه‌الله‌علیه مدیر فقید مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام مشهدمقدس

حجت‌الاسلام علیرضا نوروزی، استاد سطوح عالی حوزه علمیه مشهد

• مقدمه

در تاریخ معاصر حوزه‌های علمیه، شخصیت‌هایی متمایز وجود دارند که نقش آنان در تداوم حفظ سنت‌های اصیل حوزوی و مدیریت صحیح عرصه‌های تربیتی، فراتر از یک وظیفه اداری، تجلیِ یک رسالت روحانی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدباقر سیبویه رحمه‌الله‌علیه، از جمله مدیران و اساتید برجسته‌ای است که نیم‌قرن از حیات علمی و تربیتی خود را در مسیر تعالی حوزه علمیه و تربیت حوزویان وقف کرده بود.

این نوشتار، با تکیه بر شنیده‌ها و مشاهدات عینی و حاصل سال‌ها مؤانست نویسنده با این شخصیت خدوم، به بررسی ابعاد مختلف مجاهدت‌های علمی و فعالیت‌های مدیریتی ایشان می‌پردازد. هدف از این روایت، تکریمی از سال‌ها تلاش علمی و عملی این مدیر و مربی دلسوز و روحانی خستگی‌ناپذیر و تبیین نقش کلیدی ایشان در ساختار علمی و تربیتی حوزه علمیه مشهدمقدس است که به‌مناسبت ارتحال این استاد فرزانه به رشته تحریر درآمده است.

• ۱. ولادت در خاندان علم و تقوا

حجت‌الاسلام والمسلمین سیبویه در دهم تیرماه سال ۱۳۳۵ شمسی در نجف اشرف و در بیتی مشهور به علم، فقاهت و معنویت دیده به جهان گشود.

پدر بزرگوار ایشان، فقیه پارسا و عالم متقی آیت‌الله حاج شیخ محمدحسین سیبویه رحمه‌الله‌علیه، از علما و مدرسان برجسته حوزه علمیه نجف اشرف و مشهدمقدس از شاگردان مبرّز آیات عظام امام خمینی و سیدابوالقاسم خویی (قدس‌الله‌انفسهما) بود که پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی به مشهدمقدس هجرت نمود و با تأسیس مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام، سالیان متمادی به تدریس و تربیت فضلا همت گماشت؛ شخصیتی که از علمای پیشگام و مبتکر در برپایی آیین کهن مقتل‌خوانی روز عاشورا به‌شمار می‌رفت.

مادر مکرمه‌اش نیز بانویی مؤمنه و پرهیزگار از خاندان علم و فضیلت، صبیه آیت‌الله شیخ عبدالرحیم مازندرانی رحمه‌الله‌علیه از علمای وارسته نجف اشرف بود که در ایام جوانی دار فانی را وداع گفت.

• ۲. دوران تحصیل و تلمّذ در حوزه علمیه نجف اشرف

ایشان پس از طی تحصیلات مقدماتی و ابتدایی، با شوقی وافر وارد حوزه کهن نجف اشرف گردید و در مدرسه علمیه قزوینی اقامت گزید. مراحل علمی و درسی ایشان در نجف اشرف بدین شرح رقم خورد:

آغاز دروس ادبیات عرب و منطق: دروس ادبیات را در محضر آیات شیخ عباس طبرسی و سید محسن هاشمی گلپایگانی رحمهما‌الله به پایان رساند و منطق را در مدرسه شُبّریه از محضر شیخ منیر الطریحی آموخت.

تحصیل سطوح مقدماتی و عالیه فقه و اصول: بخشی از کتاب شریف شرح لمعه را در «جامعةالنجف الاشرف» همگام با حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سیدجواد شهرستانی در محضر آیت‌الله شیخ ابراهیم جناتی شاهرودی رحمه‌الله‌علیه تلمذ کرد و بخش دیگری را نزد حضرات آیات شیخ هادی مقدس و سیداحمد مددی رحمهما‌الله فراگرفت. سپس کتاب رسائل را نزد آیات شیخ شمس‌الدین واعظی و شیخ هادی آل‌راضی و کتاب مکاسب را در محضر حضرات آیات شیخ جواد تبریزی، سیدحسن مرتضوی و سیدمحمود هاشمی شاهرودی رحمهم‌الله فراگرفت. همچنین کتاب کفایةالاصول را از محضر آیات شیخ هادی عسکری سامرائی و سیدحسین شاهرودی رحمهما‌الله آموخت.

بهره‌مندی از دروس خارج، تفسیر و معارف: ایشان در اواخر ایام حضور در نجف اشرف، مدتی به‌صورت مخفیانه در درس خارج اصول و تفسیر شهید مظلوم آیت‌الله سید محمدباقر صدر (که روزهای چهارشنبه برگزار می‌شد) شرکت جست و در ایام ماه مبارک رمضان نیز حضوری مستمر و پایدار در جلسات اخلاقی و معارفی والد معظم خویش در مسجد جامع شیخ طوسی رحمه‌الله‌علیه داشت.

ارادت به امام خمینی قدس‌سره: او از دوران نوجوانی شیفته و دل‌بسته حضرت امام خمینی قدس‌سره بود؛ از این‌رو التزام ویژه‌ای به شرکت در نماز جماعت ایشان (ظهرها در مسجد شیخ انصاری قدس‌سره و شب‌ها در مدرسه آیت‌الله بروجردی قدس‌سره) داشت و با حضور در بیرونی بیت حضرت امام، همواره مورد لطف و عنایت ویژه آن زعیم برجسته قرار می‌گرفت.

فعالیت‌های فرهنگی در نجف اشرف: وی در مدت حضور خود در نجف اشرف با طلاب فعال و انقلابی مدرسه قزوینی همگام بود و همچنین در کنار والد معظمش در سفرهای پیاده‌روی ایام اربعین حسینی شرکت می‌کرد و در اداره جلسات فرهنگی و تبلیغی ماه مبارک رمضان والد خود در مسجد جامع شیخ طوسی نقش فعالی داشت.

تدریس در نجف اشرف: او در کنار تحصیل و فعالیت‌های تبلیغی در نجف اشرف، در مدرسه قزوینی، مدتی به تدریس ادبیات عرب و دروسی چون شرح ابن‌عقیل پرداخت و شاگردانی نیز تربیت کرد.

• ۳. هجرت از عراق به ایران

حجت‌الاسلام سیبویه رحمه‌الله با رسیدن به مراتب شایسته علمی، سیر زندگانی‌اش وارد مراحل نوینی شد و سفر و هجرت دائمی ایشان به ایران سرآغاز حرکتی جدید در مسیر علمی و تبلیغی وی گردید که در ادامه به آن اشاره می‌شود.

سفر به کرمانشاه (۱۳۵۵ ش): او در سال ۱۳۵۵ شمسی درحالی‌که از سوی رژیم بعث عراق بازداشت شد و سپس به‌طور معجزه‌آسایی نجات یافت، عازم ایران شد و حدود یک سال در کرمانشاه اقامت گزید و در آنجا به تدریس و خطابه روی آورد؛ سپس مدتی به شهر مقدس قم مشرف شد و مجدداً به نجف اشرف بازگشت.

عزیمت به مشهد مقدس (۱۳۵۹ ش): ایشان هم‌زمان با اوج‌گیری اخراج گسترده ایرانیان از خاک عراق توسط رژیم بعث، در سال ۱۳۵۹ شمسی به مشهدمقدس هجرت کرد و ضمن سکونت، در دروس خارج فقه و اصول فقیه نامدار آیت‌الله حاج میرزاعلی فلسفی و خارج اصول آیت‌الله حاج سیدابراهیم علم‌الهدی رحمهما‌الله سبزواری حاضر شد.

حضور پژوهشی و درسی در حوزه علمیه قم (۱۳۶۳ ش): استاد سیبویه در سال ۱۳۶۳ شمسی جهت تکمیل مبانی فقهی و اصولی خود، راهی حوزه علمیه قم شد و در دروس خارج آیات عظام وحید خراسانی و میرزاجواد تبریزی قدس‌سره شرکت نمود و هم‌زمان در بخش احیای آثار عربیِ انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم به پژوهش‌های عمیق تراثی همت گماشت و با مرحوم آیت‌الله فاکر همکاری نمود.

توطّن دائمی در مشهدمقدس و ملازمت علمی با آیت‌الله فلسفی (۱۳۶۶ ش): ایشان در سال ۱۳۶۶ شمسی بار دیگر به جوار بارگاه منور رضوی بازگشت و رحل اقامت دائمی افکند. ایشان در مجموع به‌مدت ۱۸ سال ملازم محضر علمی آیت‌الله حاج میرزاعلی فلسفی رحمه‌الله‌علیه بود و سه‌دوره کامل درس خارج اصول و همچنین مباحث خارج فقه آن استاد و فقیه مدقق را درک کرد. ره‌آورد ارزشمند این ملازمت، نگارش یک دوره کامل تقریرات خارج اصول و خارج فقه (مکاسب و شرایع) آیت‌الله فلسفی به زبان عربی بود که به‌عنوان میراثی ماندگار از او باقی مانده است.

• ۴. خدمات حوزوی؛ از مدیریت مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام تا تدریس سطوح عالی

ایشان پس از استقرار در مشهدمقدس به امر و اشارت والد معظم خویش، آیت‌الله محمدحسین سیبویه رضوان‌الله‌تعالی‌علیه، سکان مدیریت مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام مشهد را که قبل از آن بر عهده اخوی بزرگش حجت‌الاسلام والمسلمین محمدابراهیم سیبویه بود، بر عهده گرفت و قریب به چهاردهه با دلسوزی، اخلاص و درایتی کم‌نظیر این کانون علمی را اداره نمود. این مدیر خستگی‌ناپذیر با حضور شبانه‌روزی (از آغازین ساعات صبح تا شامگاه) در مدرسه، خود را وقف تربیت طلاب نمود و نسلی درخشان از اساتید، پژوهشگران، مبلغان و روحانیون عالم، مهذّب و انقلابی را به جامعه حوزوی تقدیم کرد.

او در رسیدگی به طلاب از هیچ تلاشی دریغ نکرد و نسبت به گذران عمر آنان حریص و دغدغه‌مند بود؛ بدین منظور با مشورت با اساتید کارآمد، بهترین برنامه‌ریزی را برای تحصیل و تربیت طلاب انجام می‌داد.

این مدیر توانمند، همگام با امر خطیر مدیریت، حدود ۳۰ سال در حوزه علمیه مشهد و دانشگاه علوم اسلامی رضوی به تدریس متون عمیق فقهی و اصولی از جمله رسائل و مکاسب پرداخت و شاگردان فراوانی از محضر علمی ایشان بهره‌مند شدند.

• ۵. فعالیت‌های تبلیغی و احیای سنت‌های اصیل دینی

حجت‌الاسلام شیخ محمدباقر سیبویه رحمه‌الله‌علیه، به امر تبلیغ و احیای شعائر دینی نیز اهتمام فوق‌العاده‌ای داشت. او سالیان متمادی در ایام تبلیغی به کشورهای عربی، به‌ویژه لبنان، سفر می‌کرد و با بیانی بلیغ به زبان عربی به خطابه و روشنگری می‌پرداخت؛ این برنامه‌ها با همکاری و هماهنگی حزب‌الله لبنان و نیروی قدس سپاه پاسداران انجام می‌گرفت. وی با وجود دستیابی به موقعیتی برجسته در مجامع عربی، سرانجام به‌جهت تمرکز کامل بر امر مدیریت مدرسه و تربیت طلاب، از ادامه این سفرهای تبلیغی چشم‌پوشی نمود و تمحض در مدیریت مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام را برگزید.

استاد سیبویه در دهه پایانی عمر شریفش و پس از ارتحال والد معظم خود، سنت حسنه و اصیل مقتل‌خوانی روز عاشورا را در مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام زنده نگه داشت و با حزن و سوزی عمیق، جان‌های شیفتگان اهل‌بیت علیهم‌السلام را با قرائت مقاتل معتبر حسینی سیراب می‌ساخت.

• ۶. سجایای اخلاقی و سلوک معنوی

شخصیت جامع این عالم خدوم، آراسته به صفات برجسته‌ای بود که مهمترین آنها عبارت است از: نظم و انضباط وثیق در امور، استقلال و حریت در رأی و عمل، مناعت طبع، زهد حقیقی و ساده‌زیستی بی‌تکلف، احتیاط فراوان در مصرف وجوهات شرعیه، دوری‌گزیدن از نام و شهرت، بی‌رغبتی به دنیا، صداقت و یک‌رویی، تواضع در برابر کوچک و بزرگ، خوش‌مجلس و گشاده‌روبودن و رعایت ادب و احترام تام نسبت به همگان.

او همچنین ارادت عمیقی به خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام داشت و رقّت قلب و اشک مداومش بر مصائب اهل‌بیت علیهم‌السلام و اهتمام ویژه به زیارت روزانه مضجع نورانی امام علی‌بن موسی‌الرضا علیه‌السلام شاهدی بر روحیه معنوی این استاد فرهیخته بود.

• ۷. مواضع سیاسی و انقلابی

استاد سیبویه رحمه‌الله‌علیه عالمی زمان‌شناس، انقلابی و دل‌باخته راه امام راحل و مقام معظم رهبری قدس‌سرهما بود و همواره خود را مکلف به دفاع از آرمان‌های نظام اسلامی می‌دانست و در این راستا، مقید به حضور پرشور در راهپیمایی‌ها، انتخابات‌ها و صحنه‌های سرنوشت‌ساز جامعه اسلامی بود و طلاب مدرسه را نیز به این امور تشویق می‌کرد. حضور مؤثرش در جمع رزمندگان دفاع مقدس نیز نشانه دیگری از پایبندی او به ارزش‌های انقلاب اسلامی و و فاداری به آرمان‌های امام و رهبری بود؛ خصوصیتی که تا آخرین روزهای حیاتش، همواره در سیره عملی او نمایان بود.

• ۸. عروج ملکوتی

سرانجام این عالم ربانی، استاد اخلاق‌مدار و خادم مخلص حوزه‌های علمیه، در پی عارضه مغزی و دوره‌ای کوتاه بستری در بیمارستان شهید کامیاب مشهد، در روز دوشنبه ۲۷ مهرماه ۱۴۰۵شمسی مصادف با ۸ جمادی الاولی ۱۴۴۸قمری مقارن با اذان ظهر دار فانی را وداع گفت و به جوار رحمت حق شتافت.

انتشار کتاب «تحلیل نظریات قرآنی معاصر شیعه» به زبان انگلیسی در اندونزی

کتاب «تحلیل نظریات قرآنی معاصر شیعه»، با هدف معرفی ظرفیت‌های علمی و نظریه‌پردازی اندیشمندان معاصر شیعه در حوزه مطالعات قرآنی به جامعه علمی جهان، در هفت فصل تدوین شده و با رویکردی تحلیلی، به بررسی، نقد و واکاوی هفت نظریه مهم و بنیادین قرآنی معاصر شیعه می‌پردازد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، کتاب «تحلیل نظریات قرآنی معاصر شیعه» تألیف حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین شریفی، به‌همت مجتمع عالی آموزشی پژوهشی بین‌الملل حوزه‌های علمیه و با هدف معرفی و تبیین اندیشه‌ها و دستاوردهای نوین قرآنی شیعه در مجامع علمی بین‌المللی، به زبان انگلیسی در کشور اندونزی چاپ و منتشر شد.

این اثر پژوهشی با هدف معرفی ظرفیت‌های علمی و نظریه‌پردازی اندیشمندان معاصر شیعه در حوزه مطالعات قرآنی به جامعه علمی جهان، در هفت فصل تدوین شده و با رویکردی تحلیلی، به بررسی، نقد و واکاوی هفت نظریه مهم و بنیادین قرآنی معاصر شیعه می‌پردازد.

در این کتاب، نظریه‌ها و نوآوری‌های برجسته‌ترین متفکران قرآنی معاصر شیعه، از جمله نظریه «روح معنا در قرآن» از علامه طباطبایی رحمه‌الله‌علیه، «تفسیر موضوعی برون‌قرآنی» از شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر رحمه‌الله‌علیه، نظریه‌های «بطن قرآن» و «نسخ در قرآن» از آیت‌الله محمدهادی معرفت رحمه‌الله‌علیه، «مرجعیت علمی قرآن» از آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی، «ابتنای علوم انسانی بر قرآن» از آیت‌الله‌العظمی شهید سیدعلی خامنه‌ای رحمه‌الله‌علیه و «تفسیر موضوعی میان‌رشته‌ای» از حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رضایی اصفهانی، در قالب گفتارهایی ساختاریافته و با نگاهی موشکافانه مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

انتشار این اثر به زبان انگلیسی در کشور اندونزی، گامی در راستای معرفی و عرضه ظرفیت‌های علمی و پژوهشی اندیشمندان معاصر شیعه در عرصه بین‌الملل به‌شمار می‌رود و می‌تواند منبعی ارزشمند برای پژوهشگران، استادان دانشگاه، دانشجویان و اسلام‌پژوهان در مجامع علمی جهان باشد.

• اخبار کوتاه جهان

• آمریکا

▫ **باج‌خواهی ترامپ؛ کشورهای تحت حمایت ما باید هزینه جنگ با ایران را بپردازند:** رئیس‌جمهور آمریکا: کشورهایی که از آن‌ها دفاع کرده‌ایم، باید هزینه‌های جنگ با ایران را به ما بپردازند؛ چراکه بدون ما اصلاً وجود خارجی نداشتند. بدون حضور و حمایت‌های ایالات متحده، اسرائیل اصلاً وجود نداشت و باقی نمی‌ماند.

▫ **پیداوپنهان بدهی‌های سرسام‌آور آمریکا:** استیو هانکه: بدهی ۴۰ تریلیون دلاری آمریکا تنها نوک کوه یخ است؛ تعهدات مالی فدرال، به ۱۴۷ تریلیون دلار می‌رسد.

▫ **شکست جمهوری‌خواهان در انتخابات میان دوره‌ای، ترامپ را در قبال ایران با سه گزینه دشوار روبه‌رو کرده است:** آکسیوس: از سرگیری حملات نظامی؛ مذاکره برای توافق یا ادامه محاصره دریایی و فشار اقتصادی. در حالی که ونس و شماری از مشاوران ترامپ خواهان پایان جنگ از طریق توافق هستند، ارتش آمریکا خود را برای احتمال ازسرگیری حملات آماده می‌کند. اکنون ترامپ میان هزینه سیاسی ادامه جنگ و دشواری دستیابی به توافق با تهران گرفتار شده است.

• رژیم صهیونیستی

▫ **آماده شدن ۵۰ کشور جهان برای صدور بیانیه مشترک علیه رژیم صهیونیستی به ابتکار لندن:** رسانه‌های عبری‌زبان از موج جدید انزوای دیپلماتیک تل‌آویو خبر داده و اعلام کردند: نزدیک به ۵۰ کشور جهان با محوریت انگلیس در آستانه انتشار بیانیه‌ای علیه رژیم صهیونیستی هستند. شبکه ۱۲ تلویزیون رژیم صهیونیستی فاش کرد: حدود ۵۰ دولت مختلف در حال آماده‌سازی برای انتشار یک بیانیه مشترک سیاسی طی هفته جاری هستند. این اقدام هماهنگ بین‌المللی به ابتکار و پیشگامی دولت انگلیس، علیه اقدامات تل‌آویو سازماندهی شده است.

▫ **اسرائیل به برندی منفور در جهان تبدیل شده است:** روزنامه عبری‌زبان هاآرتص: رژیم صهیونیستی تحت حاکمیت بنیامین نتانیاهو در حال تبدیل‌شدن به یک «برند سمی» است که باید از آن بیزاری جست و فاصله گرفت. این روزنامه در ادامه نوشت: اتفاقی نیست که ترامپ در روز انتخابات میان‌دوره‌ای آمریکا، از توقف کمک‌ها خبر داد. او به‌خوبی می‌داند که اسرائیل در افکار عمومی آمریکا، حتی در میان جمهوری‌خواهان، به‌شدت آسیب دیده است و فاصله‌گرفتن از ارائه کمک به اسرائیل می‌تواند از نظر سیاسی به سود او باشد.

• سوریه

▫ **سوریه به پیمان دفاعی مکه می‌پیوندد:** ادعای آسوشیتدپرس: سوریه در آستانه پیوستن به پیمان دفاعی مکه با عربستان، ترکیه و پاکستان است؛ تصمیم دمشق برای پیوستن به این پیمان گرفته شده؛ اما هنوز رسماً اعلام نشده است.

• فرانسه

▫ **فرانسه در بن‌بست سیاسی- اقتصادی- اجتماعی؛ ماکرون رئیس جمهوری بدون قدرت:** روزنامه استاندارد: برای سال‌ها و شاید دهه‌ها، فرانسه بیش از پیش در مشکلات اقتصادی، سیاسی و زیرساختی مانور داده است. فرانسه هفته‌هاست که در یک آشفتگی سیاسی به‌سر می‌برد. درگیری‌ها و ناآرامی‌های اجتماعی و دانش‌آموزی که به‌طور فزاینده‌ای سیاسی شده است، اکنون چنان سخت شده است که احتمال سقوط لکورنو به‌عنوان نخست‌وزیر فرانسه در اواسط دسامبر به‌دلیل بحث بودجه وجود دارد. در این‌صورت امانوئل ماکرون باید در میانه یک بحران جدی ملی، دولت جدیدی را منصوب کند. رئیس‌جمهور به هر حال به‌دلیل فقدان اکثریت پارلمانی، محکوم به انفعال است.

• عراق

▫ **ترامپ برای مقاومت عراق خط و نشان کشید:** منابع عراقی از هشدار دونالد ترامپ به نخست‌وزیر این کشور درباره لزوم خلع سلاح مقاومت و تهدید به حمله به مقرها و رهبران آن‌ها در صورت ورود به جنگ احتمالی آمریکا علیه ایران خبر دادند.

▫ **با صدور فرمان قاطع رهبر انقلاب، دیگر هیچ خط و جغرافیایی مانع ضربات ما نخواهد بود:** حزب‌الله عراق: پایان حضور نحس ارتش اشغالگر در غرب آسیا، حکمی قطعی است؛ یا با پای خود و با ذلت منطقه را ترک می‌کنید، یا با تابوت‌های افقی بازخواهید گشت. تمام پایگاه‌ها، رادارها و مراکز فرماندهی متجاوزان در سراسر منطقه، در محاصره موشک‌های نقطه‌زن و پهپادهای انتحاری مقاومت قرار دارند؛ ساعت صفر نزدیک است و هیچ پناهگاهی نجات‌بخش شما نخواهد بود. با صدور فرمان قاطع ولایت، دیگر هیچ خط و جغرافیایی مانع ضربات ما نخواهد بود.

• کره جنوبی

▫ **کره جنوبی مأموریت دریایی خود در خلیج عدن را به آب‌های نزدیک تنگه هرمز گسترش می‌دهد:** یونهاپ: سئول قصد دارد هواپیمای گشت دریایی، تیم خنثی‌سازی مواد منفجره و تجهیزات مین‌روبی را به آب‌های جنوب عمان اعزام کند. اجرای این طرح، نیازمند تأیید پارلمان کره جنوبی است. مقام‌های کره جنوبی: این مأموریت غیررزمی و مستقل است و شامل ورود به تنگه هرمز یا پایش خاک و آب‌های سرزمینی ایران نمی‌شود.

روایت‌های ویژه از زندگی آیت‌الله‌العظمی فاضل لنکرانی قدس‌سره

یادداشت منتشر نشده از آیت‌الله محمدعلی خزائلی رحمه‌الله‌علیه

مقدمه: به‌مناسبت شهادت ام‌الأئمه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام و رحلت جان‌گداز استاد ارجمند استوانه فقاهت و مرجع بزرگوار آیت‌الله‌العظمی آقای حاج شیخ محمد فاضل لنکرانی قدس‌سره خاطرات و دانستنی‌های خود را درباره آن استاد بزرگوار بیان می‌کنم؛ به امید آنکه این نوشتار سرمشق و اسوه‌ای حسنه برای همه علاقه‌مندان به علم و عالم و مقام فقاهت باشد.

قال الامام‌الکاظم علیه‌السلام: «.....أنّ المؤمنینَ الْفُقَهاءَ حُصونُ الإسلامِ کَحِصنِ سُورِ المَدینه لَها»؛ مؤمنان فقیه دژهای اسلامند، همانند دژ دیوارهای اطراف شهر.

حقیر نزدیک به ۲۴ سال (از سنه ۱۳۶۲) با استاد آشنا و مشهور بودم. استفاده‌های علمی و معنوی فراوانی از محضرشان داشته‌ام. دوره اول خارج اصول را از بحث حجیّت ظواهر (از تاریخ (۴/ ۶۲/۸) مطابق با (۱۹ محرم ۱۴۰۴) تا آخر بحث تعادل و ترجیح در سال ۱۳۶۶ به‌مدت چهارسال در خدمت‌شان بودم و وقتی که مجدداً در سال تحصیلی ۱۳۶۷ درس خارج اصول را از اول شروع کردند تا اواخر بحث صیغه امر را در محضر ایشان توفیق تلمّذ داشتم.

تدریسِ اصول استاد معظم آیت‌الله‌العظمی فاضل قدس‌سره در پیرامون سطح کفایه پیش از پیروزی انقلاب معروف بود. آن بزرگوار در سه راه بازار، مسجد امام حسن عسکری علیه‌السلام تدریس کفایه و مکاسب داشتند و شبستان سرداب مسجد، پر از شاگردانی بود که از محضر ایشان کشب فیض می‌نمودند. کفایه و مکاسب را خیلی عالی تدریس و تجزیه و تحلیل می‌کردند.

دوره آخر تدریس کفایه استاد عزیز، هم‌اکنون تحت عنوان «ایضاح‌الکفایه» در شش جلد به چاپ رسیده که انصافاً از شرح‌های خوب و قابل استفاده حوزویان است.

روزی در ضمن درس خارج اصول در مدرس امام خمینی مدرسه فیضیه درباره اصطلاح «محمول من صمیمه ومحمول بالضمیمه» که در کفایة‌الاصول آمده، با ایشان بحث و اصرار در اشکال شد. آن بزرگوار ضمن پاسخ به اشکال فرمودند: من سطح کفایه را شش دوره تدریس کرده‌ام.

برای انتخاب درس خارج اصول در سال‌های ۱۳۵۸ وقتی با دوستان مشورت شد که به درس چه کسی برویم، نظرشان به اصول آیت‌الله العظمی فاضل بود. فآنان می‌گفتند: ایشان از شاگردان ممتاز آیت‌الله‌العظمی بروجردی و حضرت امام خمینی رحمهماالله هستند و از مبانی فقهی و اصولی این دو بزرگوار برخوردارند.

استاد، دوره اول خارج اصول را در مدرسه فیضیّه در مدرس زیر کتابخانه تدریس می‌کردند و بعداً در اثر کثرت جمعیت به مدرس امام خمینی قدس‌سره در مدرسه فیضیه منتقل شد و مجدداً در اثر زیادی شرکت‌کنندگان به مدرسه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی قدس‌سره که نبش خیابان انقلاب (چهارمردان) است انتقال یافت.

شاگردان درس ایشان معمولاً فضلایی بودند که علاقه‌مند به حضرت امام و افکار انقلابی ایشان بودند. استاد فرزانه همزمان با خارج اصول، خارج فقه را نیز شروع کردند. خارج کتاب «الاجاره» را اول شروع فرمودند و بعد از آن خارج حدود و دیات را در سال ۱۳۶۴ آغاز کردند که ما با بسیاری از علاقه‌مندان به امام خمینی قدس‌سره توفیق شرکت و استفاده از محضر مبارکشان را داشتیم و همه درس‌های فقه و اصول ایشان را بعداً خوب مطالعه و مباحثه کردیم. کمتر درسی بود که مباحثه نکنیم. بعد از آن، تدریس خارج استاد ادامه داشت و دوره دوم اصول را به‌طور کامل تدریس کردند. درس فقه ایشان نیز تا سال ۱۳۸۵ ادامه داشت.

• تبعید به یزد و تفصیل‌الشریعه

تدریس خارج حج ایشان، بر محور تحریرالوسیله حضرت امام خمینی قدس‌سره به‌طور گسترده و کامل انجام شد و از صدا و سیما پخش گردید و فعلاً در پنج جلد تحت عنوان «تفصیل‌الشریعه» به چاپ رسیده است.

محور مباحث اصولی و فقهی حضرت استاد، نظرات فقهی حضرت امام خمینی قدس‌سره بود و علاقه خاصی به ایشان داشتند و همیشه در ضمن تدریس، از بعضی بزرگان مثل آیت‌الله‌العظمی خویی قدس‌سره به‌عنوان «بعض‌الأعلام» و از امام خمینی قدس‌سره به‌عنوان «سیدنا الاستاذ الامام الخمینی» نام می‌بردند.

محور درس خارج فقه ایشان تحریرالوسیله حضرت امام قدس‌سره بود که تحت عنوان «تفصیل‌الشریعه فی شرح تحریرالوسیله» به تدریس و شرح آن پرداختند و مبانی و مستندات آن را ذکر فرموده‌اند.

شرح تحریرالوسیله ایشان قبل از زمان تبعیدشان به یزد، شروع شد که در مقدمه جلد دوم (کتاب المیاه) – در تاریخ بیست و هفتم رجب سال ۱۴۰۰ – می‌نویسند: «این جزء دوم کتاب «تفصیل‌الشریعه فی شرح تحریرالوسیله» زعیم اعظم و مجدد اکبر، امام خمینی قدس‌سره است و به تألیف آن در شهر یزد موفق شدم، وقتی در آنجا به اقامت اجباری (تبعید) مقیم بودم. کسی قادر نیست که شکر نعمت خدا را که بر ملت مسلمان ایران ارزانی داشته بجا بیاورد که آنان را از سلطه طاغوت نجات داد و از خواب غفلت بیدار کرد و دست جبّاران را از آنها برطرف نمود و اصول (ریشه‌های) استعمار را که به دست آمریکا که شدیدترین ظالمان است و بر مملکت ایران حاکم بود، قطع نمود و این توفیق عظیم تشکیل دولت اسلامی را به ما ارزانی داشت که به‌برکت روحانیّت شیعه مخصوصاً زعیم اعظم امام خمینی قدس‌سره انجام گرفت و تاریخ قادر به ارائه مثل آن نیست. این برکتی است که در سایه دین حنیف اسلام و روحانیت عظیم ارزانی شد. امیدوارم خداوند توفیق صدور این انقلاب را به ممالک دیگر عنایت فرماید.

حضرت استاد در پایان این کتاب می‌نویسد: «أنا مقیم فیها (بلده یزد) المعروفه بدارالعباده باقامه اجباریه؛ اللّهم الیک المشتکی وعلیک المعول فی‌الشّدّة والرّخا وکان ذلک فی الیوم السابع عشر من شهر محرّم‌الحرام سنه ۱۳۹۵ من الهجرة النبویه.»

• تدریس استاد

آیت‌الله‌العظمی فاضل قدس‌سره نسبت به تدریس خیلی جدی بودند و اهتمام زیادی به تدریس و تربیت شاگرد و نوع‌پروری داشتند. قبل از رحلت امام خمینی قدس‌سره معمولاً تا آخر خرداد تدریسشان ادامه می‌یافت و در هوای گرم و طاقت‌فرسای قم دست از تألیف و تدریس و تحقیق برنمی‌داشتند. از طرفی در ایام سال و تابستان‌ها ییلاق و قشلاق نداشتند و تابستان‌ها بیشتر در قم می‌ماندند و از امکانات رفاهی خارج از قم استفاده نمی‌کردند؛ حتی در ماه مبارک رمضان ۱۴۱۵ «قواعد فقهیه» را در حوزه علمیه قم تدریس کردند که فعلاً یک جلد آن که مشتمل بر بیست قاعده فقهیه است، با مقدمه عالمانه فرزند عزیز ایشان آیت‌الله حاج شیخ محمدجواد فاضل به چاپ رسیده است.

• کیفیت و امتیازات تدریس

امتیاز آیت‌الله‌العظمی فاضل قدس‌سره در تدریس این بود که علاوه بر دقّت نظر و موشکافی مباحث دقیق و تجزیه و تحلیل مطالب درس، از دو جنبه مهم برخوردار بود: یکی قدرت تبیین مطالب و دیگری قدرت تفهیم که این دو جهت از ارکان تدریس می‌باشد و از این حکایت دارند که استاد، خودش مطلب را خوب فهمیده و به کنه مطلب پی برده است.

معمولاً درس‌های ایشان قابل ضبط و یادداشت و از نظم و نثر خاصی برخوردار بود. جوانب مطالب مهم و مشکل را عالمانه و با دقت بیان می‌کردند؛ به‌طوری که خیلی وقت‌ها باعث اعجاب شاگردان می‌شد که استاد این مطالب را از کجای عبارت کتاب استفاده می‌کند؛ مثلاً تهذیب‌الاصول که تقریرات درس حضرت امام قدس‌سره است، چه‌بسا که امام مطلبی را در ضمن نیم سطر متعرض شده بود، ولی استاد دو روز در پیرامون آن بحث می‌کرد که ما می‌گفتیم، شاید استاد خودشان تقریرات مفصل‌تری از درس امام خمینی دارند. کمتر کسی بود که پای درس ایشان بنشیند و مطلب برایش قابل فهم نباشد؛ زیرا مطالب صعب و سنگین را روان و به زبان ساده بیان می‌کردند.

• سفارشات تدریس

روزی برای عیادت در منزل باجک خدمت ایشان رسیدم. در ضمن مواعظی که داشتند، سفارش فرمودند که درس کم بگویید؛ ولی خوب بگویید. استاد باید قبل از تدریس فکر کند که مطالب درس را چگونه بگوید و در چه زمانی چه مطلبی بگوید و چطور بیان کند؛ ولی فرمودند: من این سخنان را به محمدجواد، فرزندم نیز سفارش کرده‌ام.

روزی که شاگردان به‌مناسبتی متقاضی درس فردا شدند، استاد فرمودند: من خارج فقه را قبل از اینکه برای شما بگویم، می‌نویسم و این از من وقت زیادی می‌گیرد؛ اما جنبه‌های مثبت زیادی دارد؛ از جمله آمادگی بیشتر استاد برای تدریس و اتقان و استواری مطالب درس و برخورداری آن از نظم و انضباط. از طرفی یادداشت و نوشتن دقائق و ریزه‌کاری مباحث درس که هنگام تدریس ممکن است از آنها غفلت شود، سبب می‌شود که در ذهن استاد محفوظ بماند و در ذهن تثبیت شود و برای آینده هم قابل استفاده است.

همچنین می‌فرمودند: تدریس دو درس سنگین خارج فقه و اصول، وقت و مطالعه زیادی لازم دارد و یک مدرّس تمام وقتش صرف مطالعه و تحقیق و تدریس این دو درس می‌شود.

معظم‌له در تدریس از تکرار و حواشی بی‌مورد اجتناب می‌کردند و در طرح و بیان مطالب جدّی بودند و با مدیریت و تسلّط کامل، کلاس درس را اداره می‌کردند. معمولاً درس اصول ایشان دو ساعت به غروب بود. در مدرسه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی قدس‌سره هرچه افراد کلاس بعدی پشت در ازدحام و سروصدا می‌کردند تا برای درس بعدی وارد مدرس شوند، ایشان اعتنا نمی‌کردند و گاهی نیز آنان را توبیخ می‌کردند که تا تمام‌نشدن وقت کلاس، حق ندارید وارد شوید.

در دوره دوم اصول که اکنون با عنوان «سیری در اصول‌الفقه» در ۱۶ جلد به چاپ رسیده، می‌فرمودند: «می‌خواهم این دوره را کامل بگویم و همه اقوال و نظریات بزرگان را بررسی کنم که چیزی از مطلب باقی نماند.» و بحمدالله همین‌طور هم شد.

• مطالعه و تحقیق

استاد محقق، اهل دقت و مطالعه زیاد بودند، چه در دوران تحصیل و چه در دوران تدریس و مرجعیت. حجت‌الاسلام آقای حیدری یکی از اعضای دفتر ایشان، از قول آیت‌الله‌العظمی فاضل نقل می‌کردند که در زمانی که تحصیل می‌کردم و مجرد بودم، برای مطالعه به کتابخانه‌ای که در سرداب منزل پدرم – سه راه بازار دفتر فعلی – بود؛ می‌رفتم و تا آخرین ساعات شب مطالعه می‌کردم. والده‌ام هرچه برای صرف شام مرا صدا می‌زد، دلم نمی‌آمد مطالعه را رها کنم. والده‌ام می‌گفت «آشیخ محمد» مگر تو شام نمی‌خواهی؟

در سال‌های پس از پیروزی انقلاب که تدریس فقه و اصول داشتند، برای مطالعه جزوه‌های درسی و تقریرات درس‌شان و بیان نظر مبارک‌شان، ضمن عذرخواهی از پذیرفتن آن، فرمودند مدتی است چشم‌هایم در اثر مطالعه و غیره آسیب دیده و مویرگ‌های آن خون‌ریزی پیدا کرده است. در مدت عمر بابرکت‌شان مبتلا به کسالت و درد پا بودند و با این حال از تلاش علمی و تحقیقی و تدریس دست بر نمی‌داشتند. آری:

کس به آسایش تن، فاضل و فرزانه نشد
مرد، فرزانه و فاضل به بسی رنج شود
به هوس راست نیاید به تمنّی نشود
که در این راه، بسی خون جگر باید خورد

عنایت پروردگار و قابلیت اشخاص سبب می‌شود، زحمت و تلاش مستمر و خالصانه، آنها را به مقامات و مراتب علمی و تقوایی برساند و وقتی خداوند خیر و صلاح کسی را خواست، او را به احکام دین و قرآن آشنا می‌سازد و او را فقیه قرار می‌دهد.

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «إذا أراد الله بعبدٍ خیراً فقّهه فی‌الدین؛ وقتی خداوند خیر بنده‌ای را خواست او را فقیه در دین قرار می‌دهد».

• اخلاق و موعظه

استاد عزیز معمولاً روزهای چهارشنبه در پایان درس خارج، چند دقیقه‌ای موعظه اخلاقی داشتند و با استناد به بعضی احادیث، شاگردان را موعظه و نصیحت می‌کردند؛ مخصوصاً در مورد خانواده‌ها و رسیدگی آقایان به مسائل خانوادگی سفارش می‌کردند و به رعایت جهات اخلاقی و حقوق خانواده و دوری از تهمت و غیبت دیگران سفارش می‌نمودند.

اگر گاهی اوقات در اثر اصرار بعضی شاگردان در اشکال نامربوط، نسبت به بعضی مطالب درس ناراحت می‌شدند و بر سرشان فریاد می‌زدند، ولی فرمودند: چرا دقت نمی‌کنید، شما به کجای مطلب اشکال دارید؟ بعد از آن عذرخواهی می‌کردند، ولی فرمودند: این برخورد من باعث نشود، شما اشکال نکنید. اگر کسی از حوزویان و یا حتی بزرگان بی‌تحقیق سخن می‌گفت و درباره چیزی بدون مطالعه و بررسی، قضاوت می‌کرد، در ضمن درس به‌عنوان تذکّر با قاطعیت اعتراض می‌کردند و می‌فرمودند: مگر راه تحقیق بسته است که بدون بررسی و یافتن صحت و سقم مطالب سخن می‌گویید و اظهارنظری می‌کنید. بکوشید تا درباره مسائل بدون مطالعه و بررسی کافی، نظر ندهید. چرا درباره مطالبی که می‌خواهید بگویید، تحقیق نمی‌کنید؛ زیرا ممکن است درباره کسی چیزی بگویید که یک عمر نتواند سر بلند کند و در این‌صورت شما مسئول خواهید بود.

• مدیریت شورای مدیریت

در آغاز تشکیل شورای مدیریت، مدت ۱۰ سال مسئولیت سنگین این شورا را در ضمن تدریس در حوزه به عهده داشتند و در کنار بزرگان دیگر، به اداره امور حوزه علمیه قم و طلاب و فضلا مشغول بودند. آن هم در زمانی که تشکیلات شورا هنوز نظامی نگرفته بود و احتیاج به صرف وقت زیادی داشت.

• عشق و علاقه به اهل‌بیت علیهم‌السلام

حضرت استاد در شرح زندگی خود می‌گویند: من در دوران جوانی، قریب به ۵۰۰ مرتبه به مسجد جمکران مشرف شدم و از فضای معنوی این مکان مقدس که متعلّق به حضرت حجت عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف است، فیض بردم.

هر سال در ایام فاطمیه دوم می‌فرمودند: سه روز در منزل واقع در سه راه بازار روضه داریم و درس را به این مناسبت تعطیل می‌فرمودند و می‌گفتند: این روضه سنواتی و سابقه‌دار است و مرحوم والدم در این منزل در ایام فاطمیه مجلس عزاداری برقرار می‌کردند.

• سیزده سال مرجعیت

حضرت آیت‌الله فاضل قدس‌سره در دوران مرجعیت خود که از تاریخ (۷۳/۹/۱) به‌طور رسمی شروع شد، خدمات شایانی به کشور و حوزه‌های علمیه و اقشار مختلف مردم داشتند. بیت شریف و دفتر ایشان، پیوسته محل مراجعات و حل و فصل امور و کارگشایی برای مردم و ملجأ و مأوایی برای مراجعه‌کنندگان و طلاب و فضلا بود. امور دفتر تحت اشراف ایشان و به مباشرت فرزند عزیز و گرانمایه ایشان، آیت‌الله محمدجواد فاضل به‌خوبی اداره می‌شد و هم‌اکنون کار دفتر و رسیدگی به امور طلّاب ادامه دارد.

هرکس مخصوصاً طلاب، هر مشکلی که داشتند حتی‌المقدور برطرف می‌کردند و هیچ‌کس از آنجا ناامید و ناراحت برنمی‌گشت.

حضرت استاد از جمله مراجعی بودند که در متن حوزه و جامعه حضور داشتند و با مشکلات حوزویان و مردم عزیز کشورمان آشنا بودند و همیشه به فکر مردم و اساتید و دانشگاهیان و طلاب حوزه‌های مختلف علمیه بودند و با مرجعیت خودجوش خود، در ردیف مراجع تراز اول داخل و خارج کشور قرار گرفتند. ایشان ضمن تأیید اصول نظام مقدّس جمهوری اسلامی، با صراحت در مناسبت‌های مختلف به بیان تذکرات مشفقانه و سازنده به‌طور عمومی و خصوصی نسبت به مسئولان می‌پرداختند.

امام جمعه محترم قم آقای[آیت‌الله] استادی، در مجلس ختم ایشان در مسجد اعظم فرمودند: در ملاقاتی که با آیت‌الله‌العظمی فاضل داشتیم، ایشان می‌فرمودند: ما نباید تنها مدح‌کننده دیگران باشیم؛ بلکه باید اشکالات را هم در درجه اول به‌طور خصوصی و اگر مؤثر نشد، به‌صورت عمومی تذکر دهیم.

• خدمات علمی و فقهی

مرجع فرزانه آیت‌الله‌العظمی فاضل در تعمیق فقه اهل‌بیت علیهم‌السلام و گسترش آن عنایت جدّی داشتند و با تأسیس مراکز فقهی در مشهد و قم تحت عنوان «مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام» و تأسیس کتابخانه‌های تخصصی، به ترویج فقه و فرهنگ شیعه پرداختند و طلاب و فضلایی را در رشته‌های تخصصی فقه و اصول در محدوده درس خارج ترتیب نمودند.

والسلام علیکم ورحمة‌الله وبرکاته

الاحقر، محمدعلی خزائلی – ۸۸/۰۱/۲۰

افق حوزه

- سال بیست و پنجم
- شماره ۹۰۴
- دوشنبه ۲۵ آبان ۱۴۰۵
- ۱۲ صفحه • ۵۰۰۰ تومان

Ofogh-e Hawzah Weekly

- صاحب امتیاز: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه
- مسئول مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه: رضا رستمی
- سردبیر: رمضانعلی عزیزی • با همکاری هیأت تحریریه
- تلفن: ۳۲۹۰۰۵۳۸ • نمابر: ۳۲۹۰۱۵۲۳
- صندوق پستی: ۳۷۱۸۵/۴۳۸۱
- نشانی: قم، بلوار جمهوری اسلامی، کوچه ۲، پلاک ۱۵
- پایگاه اینترنتی: www.ofoghhawzah.ir
- پست الکترونیک: info@ofoghhawzah.ir
- کارشناس فنی چاپ: مصطفی اویسی • چاپ: صمیم ۶۵۵۸۶۸۰۱ (۰۲۱)

در محضر نور

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله

ثَلاثٌ مَنْ لَمْ تَكُنْ فيهِ فَلَيْسَ مِنّي وَلا مِنَ اللهِ عَزَّوَجَلَّ. قيلَ: يا رَسولَ‌اللهِ! وَما هُنَّ؟ قالَ: حِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ جَهْلَ الْجاهِلِ وَحُسْنُ خُلْقٍ يَعيشُ بِهِ فِي النّاسِ وَوَرَعٌ يَحْجُزُهُ عَنْ مَعاصِي‌اللهِ عَزَّوَجَلَّ.

سه چیز است که هر کس نداشته باشد، نه از من است و نه از خدای عزّوجلّ. عرض شد: ای رسول‌خدا! آنها کدامند؟ فرمودند: بردباری که به‌وسیله آن، جهالت نادان را دفع کند، اخلاق خوش که با آن در میان مردم زندگی کند و پارسایی که او را از نافرمانی خدا باز دارد.

خصال، ص ۱۴۵، ح ۱۷۲

سخن بزرگان

شهید امام خامنه‌ای رحمه‌الله

«محکم‌ترین عنصر مقاومت، ایمان دینی است. تقوا، به‌معنای مراقبت دائم از نفس، مانع انحراف و سستی می‌شود. ایمان دینی، جزو مهم‌ترین عناصر مقاومت و تحرّک این کشور است... هر حرکتی در این کشور انجام گرفته است که اثرگذار، جریان‌ساز و مؤثر بوده است، عنصر ایمان دینی حرف اوّل را در آن می‌زده است.»

بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۵/۱۰/۱۹، صفحه ۱۵

آیت‌الله شب‌زنده‌دار

برای تحقق وعده‌های الهی باید در کنار مجاهده اهل دعا و استغاثه باشیم

دبیر شورای‌عالی حوزه‌های علمیه، با بیا اینکه پیروزی فقط از ناحیه حق‌تعالی است، گفت: همه باید به این مطلب توجه داشته باشیم که کسی که ایثارها و مجاهدت‌ها را به نتیجه خواهد رساند، خداوند متعال است و برای اینکه خداوند عنایت خود را ارزانی بدارد باید در کنار عمل، دعا و استغاثه باشد.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی شورای‌عالی حوزه‌های علمیه، آیت‌الله محمدمهدی شب‌زنده‌دار دبیر شورای‌عالی حوزه‌های علمیه در دویست‌و پنجاه و نهمین شب از تجمعات مردمی، در تجمع مردمی بلوار شهید صدوقی رحمه‌الله قم حضور یافت و در «موکب استغاثه» به بیان سخنانی پرداخت.

آیت‌الله شب‌زنده‌دار مردم حاضر در خیابان را «انصار دین‌الله» و «مجاهدون فی سبیل‌الله» توصیف و ابراز کرد: شرکت من در این جمع، برای تقدیر و تشکر از حضور شما که برای طرفداری از ارزش‌ها و اعلام وفاداری از رهبر فقید انقلاب امام خمینی و رهبر عظمای شهید و امیدوار به عنایات حق‌تعالی رضوان‌الله‌علیهما و خلف صالح آن بزرگوار حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای به میدان آمده‌اید، نیست.

وی ادامه داد: حضور ما در میان شما برای این است که بیاموزیم که در راه حق، نباید از فراز و نشیب‌ها هراسی به خود راه داد و باید چشمان خود را به هدف نهایی یعنی پیاده‌شدن اسلام در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فردی دوخت و إن‌شاءالله این کشور نمونه‌ای برای مردم دنیا باشد که از ظلم‌ها به ستوه آمده‌اند.

در حکومت اسلامی همه باید خداترس باشند دبیر شورای‌عالی حوزه‌های علمیه، با اشاره به فرازی از دعای افتتاح «اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْکَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ وَتُذِلُّ بِهَا النِّفَاقَ وَأَهْلَهُ وَتَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِکَ وَالْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِکَ وَتَرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» بیان کرد: طبق آن دعای شریف، باید در حکومت اسلامی نُه خصوصیت نهادینه شده باشد. اول اینکه یک نظام با همه ابعاد مختلفی که دارد، از صدر تا ختم، همه و همه باید متشکل از انسان‌های خداترس و کسانی باشد که تمام حیات خود را برای ارتقاء و پیوستن به قله‌های با عظمت ارزش‌های الهی و انسانی دنبال می‌کنند و از منافع خود می‌گذرند.

وی افزود: نظام اسلامی، عزت، شرافت و بزرگی را برای اسلام به ارمغان می‌آورد و سبب می‌شود که مردم دنیا با عظمت به این حکومت نگاه کنند و در مقابل بدخواهان و سلطه‌گران استقامت کنند و در برابر آن‌ها انقلاب کنند.

استاد حوزه علمیه قم، با اشاره به میدان‌داری امام خمینی رحمه‌الله در سال ۱۳۴۲، بیان کرد: امام فرمود: اگر ما به مبدأ و معاد معتقد باشیم، نمی‌توانیم در برابر ستم ستمگران که می‌خواهند ارزش‌های اسلامی را نابود کنند، ساکت باشیم.

آیت‌الله شب‌زنده‌دار پیاده‌سازی ارزش‌های اسلامی و انسانی در ایران را سبب عزیزشدن اسلام در نظر عالمیان ارزیابی و اظهار کرد: اگر مردم جهان نمونه‌ای از حکومت اسلامی را در این کشور مشاهده کنند، قطعاً رفتار آن‌ها در برابر ستمگران دنیا عوض خواهد شد.

وی با اشاره به توکل و امیدواری امام خمینی و رهبر شهید رضوان‌الله‌علیهما به عنایات خدای متعال، بیان کرد: به عمل دیدیم که این نیت خالص، باعث شد که مردم بر انگیخته شوند و در سراسر کشور به امام امت وفاداری نشان دهند و خداوند وعده خود را محقق ساخت و انقلاب پیروز شد و پس از رحلت حضرت امام، خدای متعال برای این نظام، فردی را ذخیره کرده بود که یک عالم صالح، خداترس، شجاع و بابصیرت بود و حتی سیاستمداران بزرگ دنیا به تعریف از ایشان زبان گشوده‌اند.

فتح‌الفتوح نزدیک است!

دبیر شورای‌عالی حوزه‌های علمیه ادامه داد: خداوند متعال در سایه رهبری امام شهید، این کشور را از مشکلات عبور داد و اکنون إن‌شاءالله به فتح‌الفتوح نزدیک هستیم. اگر می‌بینید که دشمنان عصبانی هستند و هرچه می‌توانند انجام می‌دهند، به‌خاطر این است که می‌دانند پیروزی این ملت نزدیک است.

وی با اشاره به مشکلات اقتصادی افزود: إن‌شاءالله با این استقامت‌ها و استغاثه‌ها مشکلات مرتفع شود. استغاثه در کنار مجاهده و عمل به وظایف، طبق آموزه‌های اسلام و قرآن، یکی از عوامل پیروزی و نجات است. پیروزی فقط از ناحیه حق‌تعالی است. همه باید به این مطلب توجه داشته باشیم که کسی که ایثارها و مجاهدت‌ها را به نتیجه خواهد رساند، خداوند متعال است و برای اینکه خداوند عنایت خود را ارزانی بدارد، باید در کنار عمل، دعا و استغاثه باشد.

نصرت الهی در گرو اطاعت از فرمان اوست

آیت‌الله شب‌زنده‌دار تقوا را به‌معنای التزام به فرمان‌برداری از خدای متعال در زمینه‌های مختلف عنوان و ابراز کرد: حضور شما مردم در خیابان‌ها بسیار ارزشمند است و خواب را به چشمان دشمنان حرام کرده است؛ اما اگر می‌خواهیم نصرت الهی نصیب ما بشود، باید از فرمان خدا اطاعت کنیم.

وی با بیان اینکه حضور مردم از ابزار نظامی کارآمدتر است، خاطرنشان کرد: اگر می‌خواهیم عنایات حق‌تعالی شامل شود، اولین شرط لازم برای این کار، این است که اعلام کنیم که بنده خدا هستیم و مطیع اوامر و نواهی او هستیم. باید همگان را به فرمانبرداری از خدا دعوت کنیم و مردم را با رفتار خودمان به طرف حق‌تعالی بخوانیم.

آیت‌الله علیرضا اعرافی در دیدار دکتر مهدی امیری اصفهانی معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه با تسلیت ایام شهادت حضرت صدیقه طاهره علیهاالسلام و تشکر از گزارش اقدامات بخش‌های مختلف دستگاه قضایی، حوزه علمیه را نهادی «مطالبه‌گر» و «پاسخگو» خواند و اظهار کرد: امکان توسعه همکاری‌های حوزه و قوه قضائیه در عرصه‌های آموزش، تربیت قاضی، پژوهش، تبلیغ و تولید پشتوانه علمی و فقهی حکمرانی قضایی جدید از طریق دفتر فقه معاصر حوزه‌های علمیه وجود دارد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، مدیر حوزه‌های علمیه کشور، طرح محله‌محوری با محوریت مساجد را یکی از ظرفیت‌های مهم کاهش آسیب‌های اجتماعی و پیشگیری از جرائم دانست و افزود: قوه قضائیه می‌تواند در این راستا با قرارگاه ملی مسجد و دبیرخانه مربوطه ارتباط برقرار کند.

عضو فقهای شورای نگهبان در ادامه بر این نکته هم تأکید کرد که برنامه هفتم توسعه، ظرفیت مناسبی برای تقویت رویکرد پیشگیری دارد که باید این ظرفیت به درستی شناخته و در حوزه اجتماعی و پیشگیری از جرم به کار گرفته شود.

ضرورت مفهوم‌سازی و ایجاد پنجره نوین حکمرانی قضایی

مفهوم‌سازی، ادبیات‌آفرینی و ایجاد پنجره نوین حکمرانی قضایی یکی دیگر از توصیه‌های آیت‌الله اعرافی به معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه بود و در این رابطه بیان کرد که این کار نیازمند پشتوانه علمی و فقهی است و حوزه علمیه می‌تواند در طراحی این مفاهیم و مبانی کمک کند.

وی همچنین توسعه آموزش‌های تخصصی قضایی و بهره‌گیری از ظرفیت فقه معاصر و فقه هوش مصنوعی را ضروری دانست و این نکته را یادآور شد که قوه قضائیه باید با نهادهای اجتماعی به‌صورت زنجیره‌ای و منظومه‌ای تعامل کند.

۱۰ توصیه و نکته راهبردی

آیت‌الله اعرافی در ادامه ۱۰ توصیه و نکته راهبردی را در راستای تقویت و بهبود حکمرانی قضایی، پیشگیری از وقوع جرائم و کاهش آسیب‌های اجتماعی و توسعه همکاری‌های حوزه و قوه قضائیه مطرح کرد.

وی اولین توصیه را «اهمیت مطالعات و تحقیقات» عنوان کرد و گفت: همه طراحی‌ها و اقدامات باید مبتنی بر مطالعات بنیادی و کاربردی باشد. همچنین افکارسنجی و تحلیل دقیق داده‌های اجتماعی اهمیت زیادی دارد. تصمیم‌گیری بدون بصیرت و مطالعه، مانند حرکت در مسیر نادرست است.

آیت‌الله اعرافی «شناخت علل و ریشه‌های آسیب‌ها» را دومین توصیه دانست و افزود: برای حل مسائل اجتماعی باید علل واقعی و اولویت آنها شناخته شود. در مهاجرت نخبگان؛ عوامل اصلی به ترتیب عبارت‌اند از منزلت، معیشت، مسائل فرهنگی و در نهایت مسائل سیاسی که باید تدبیر شود. شناخت علل واقعی، نوع تعامل با پدیده را تغییر می‌دهد.

مدیر حوزه‌های علمیه «استفاده از فناوری» را سومین توصیه ذکر کرد و یادآور شد: فناوری‌های جدید، هم تهدیدند و هم فرصت؛ همچنین تبدیل تهدیدهای فناوری به فرصت‌های پیشگیرانه ضرورت دارد.

وی« تعامل منظومه‌ای با نهادهای اجتماعی» را چهارمین توصیه به دستگاه قضایی دانست و افزود: قوه قضائیه باید با نهادهای اجتماعی به‌صورت زنجیره‌ای و منظومه‌ای تعامل کند؛ نهادهای کلیدی عبارت‌اند از: حوزه و روحانیت، دانشگاه، آموزش و پرورش، رسانه و فضای مجازی و خانواده. حوزه علمیه باید هم مطالبه‌گر باشد و هم پاسخگو؛

همچنین اطلاع‌رسانی به شبکه گسترده حوزویان، مبلغان و فعالان تبلیغی ضرورت دارد. در این عرصه از ظرفیت‌هایی مانند طرح امین، مدارس امین و شبکه‌های تبلیغی. باید استفاده شود.

آیت‌الله اعرافی «توجه به منابع انسانی قوه قضائیه» را پنجمین توصیه عنوان و خاطرنشان کرد: کیفیت فهم اجتماعی، نگاه پیشگیرانه و شخصیت رؤسای دادگستری‌ها و دادستان‌ها بسیار اثرگذار است؛ همچنین گفتمان معاونت اجتماعی باید در منابع انسانی قوه قضائیه نهادینه شود و این کار نیازمند برنامه جامع، آموزش، گفتمان‌سازی و تحمل مقاومت‌های سازمانی است.

وی «استفاده از ظرفیت برنامه هفتم توسعه» را ششمین توصیه عنوان کرد و گفت: برنامه هفتم توسعه، ظرفیت مناسبی برای تقویت رویکرد پیشگیری دارد. باید این ظرفیت به درستی شناخته و در حوزه اجتماعی و پیشگیری از جرم به کار گرفته شود.

مدیر حوزه های علمیه کشور «محله‌محوری و مسجدمحوری» را به عنوان هفتمین توصیه ذکر کرد و افزود: طرح محله‌محوری با محوریت مساجد در دولت دنبال می‌شود. قوه قضائیه می‌تواند با قرارگاه ملی مسجد و دبیرخانه مربوطه ارتباط برقرار کند. شبکه محلات و مساجد می‌تواند در کاهش آسیب‌ها و پیشگیری نقش مهمی ایفا کند.

وی «مسئله زندان» را نیز هشتمین توصیه دانست و متذکر شد: زندان می‌تواند هم بازدارنده باشد و هم آلوده‌ساز؛ لذا تدوین یک تدبیر جامع برای کاهش آثار منفی زندان ضرورت دارد؛ البته توجه به راهکارهای شرعی و قانونی که در شورای نگهبان نیز قابل پذیرش باشد.

«همکاری آموزشی، پژوهشی و تبلیغی حوزه و قوه قضائیه» نهمین توصیه مدیر حوزه‌های علمیه بود که عنوان شد:

امکان همکاری در حوزه آموزش، پژوهش و تبلیغ وجود دارد؛ ضرورت تعریف مهارت‌های تخصصی حقوق و قضا برای طلاب؛ استفاده از ظرفیت فقه معاصر از جمله مباحث فقه هوش مصنوعی؛ تربیت قاضی و ارتقای مهارت‌های قضایی از محورهای مهم همکاری است.

وی «مفهوم‌سازی و تولید ادبیات حکمرانی قضایی» را دهمین توصیه ذکر کرد و در این زمینه، مفهوم‌سازی، ادبیات‌آفرینی و ایجاد پنجره نوین حکمرانی قضایی را ضروری دانست و عنوان کرد: این کار نیازمند پشتوانه علمی و فقهی است که حوزه علمیه می‌تواند در طراحی این مفاهیم و مبانی به دستگاه قضایی کمک کند.

پیشنهادهای اجرایی ۱۰ گانه

مدیر حوزه‌های علمیه کشور در ادامه بر توسعه همکاری‌های حوزه و قوه قضائیه تأکید کرد و برای اقدامات و پیگیری راهبردهای ۱۰ گانه، پیشنهادهای عملیاتی را مطرح کرد که عبارتند از:

آیت‌الله اعرافی در دیدار معاون قوه قضائیه مطرح کرد

۱۰ توصیه راهبردی برای تقویت حکمرانی قضایی

۱. تنظیم سند همکاری مشترک میان حوزه و قوه قضائیه، ذیل تفاهم‌نامه موجود با تعیین محورهای دقیق؛

۲. هماهنگی با دفتر فقه معاصر برای تولید پشتوانه علمی و فقهی حکمرانی قضایی جدید؛

۳. ارتباط با مرکز ارتباطات حوزه و نظام برای پیگیری محورهای همکاری؛

۴. ارتباط با بخش تبلیغ حوزه؛

۵. تدوین طرح جامع منابع انسانی قوه قضائیه با رویکرد اجتماعی و پیشگیرانه؛

۶. هماهنگی با قرارگاه ملی مسجد و بررسی طرح محله محوری و مسجدمحوری؛

۷. بررسی جامع مسئله زندان و ارائه راهکارهای شرعی و قانونی؛

۸. تقویت مطالعات، تحقیقات و افکارسنجی در معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم؛

۹. توسعه آموزش‌های تخصصی قضایی و بهره‌گیری از ظرفیت فقه معاصر و فقه هوش مصنوعی؛

۱۰. برگزاری جلسات مستمر میان حوزه و قوه قضائیه و ارائه گزارش پیشرفت.

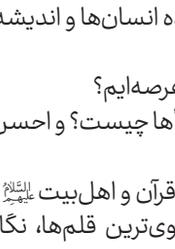
عطریار

شمع بی‌قرار

رهی معیری

چون شمع نیمه‌جان به هوای تو سوختیم
با گریه ساختیم و به پای تو سوختیم
اشکی که ریختیم به یاد تو ریختیم
عمری که سوختیم برای تو سوختیم
پروانه سوخت یک شب و آسود جان او
ما عمرها ز داغ جفای تو سوختیم
دیشب که یار انجمن‌افروز غیر بود
ای شمع تا سپیده به جای تو سوختیم
کوتاه کن حکایت شب‌های غم رهی
کز برق آه و سوز نوای تو سوختیم

یادداشت

با اصحاب قلم

استاد جواد محدثی

سوگند به قلم‌هایی که از آن‌ها دانش و آگاهی می‌چکد. درود به نوشته‌هایی که بصیرت می‌زایند و مسلمان می‌پرورند. آفرین به کتاب‌هایی که بار سنگین جهل‌زدایی و معرفت‌آفرینی را بر دوش می‌کشند.

سلام به خوانندگانی که قدر عمر و ارزش زمان را می‌شناسند و در گزینش کتاب مطلوب، دقت به خرج می‌دهند و فرصت‌های ناب را به مطالعه بهترین کتاب‌ها و آموختن و اندوختن ژرف‌ترین حکمت‌ها اختصاص می‌دهند و از حراج عمر خویش حذر می‌کنند.

امروز، کام حقیقت‌جوی نسل معاصر، تشنه معارف است. امروز روز رقابت اندیشه‌ها و مکتب‌هاست و قلم و نگارش و نشر، حتی در فضای مجازی، سلاح این هماوردی است.

نویسندگان متعهد، مرزبان خطه ایمان و عقیده‌اند.

امتیاز کسی در این زمینه بیشتر است که همتی والا، بصیرتی نافذ، عزمی جازم و تلاشی افزون‌تر داشته باشد و با شناخت زمینه‌ها و استفاده از همه ظرفیت‌ها تجلی همت مضاعف را در میدان کار بیشتر و بهتر نشان دهد و همه گونه‌های مختلف مخاطبان را مورد توجه قرار دهد و با فرهنگ مکتوب، سازنده انسان‌ها و اندیشه‌های تراز باشد.

ما در کجای این میدان و عرصه‌ایم؟

ظرفیت‌ها و زمینه‌ها و خلأها چیست؟ و احسن‌الأعمال کدام است؟

شناخت عمیق‌تر معارف قرآن و اهل‌بیت علیهم‌السلام، از منابع اصیل دین و به‌کارگیری قوی‌ترین قلم‌ها، نگارش‌ها و جذاب‌ترین قالب‌ها و روش‌ها و استفاده از روزآمدترین شیوه‌ها برای رساندن پیام دین به مخاطبان این عصر و عرضه بهتر اندیشه‌های وحیانی و خردمدارانه، بزرگ‌ترین رسالت متولیان نشر آثار و نویسندگان مسئولیت‌شناس است و نوعی جهاد تبیین به‌شمار می‌رود.

امید است همت مضاعف، ما را به کار مضاعف برساند.

حساسیت دوران حاضر همت برتر فرهنگ‌سازان را می‌طلبد و خلأها و نیازهای نو، تلاش مضاعف را.

توفیق الهی رفیق راه اصحاب قلم و بیان باد تا به تکلیف این عصر، بهتر عمل کنند.